

ΔΡΑΣΗ

ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΒΙΑΣ

Αναπτύσσοντας ένα Σύστημα
Στήριξης των θυμάτων
Ενδοοικογενειακής Βίας



ΔΡΑΣΗ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΒΙΑΣ

**ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΝΤΑΣ ΕΝΑ ΣΥΣΤΗΜΑ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΤΩΝ
ΘΥΜΑΤΩΝ ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΒΙΑΣ**

**ΕΡΕΥΝΑ ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ:
ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ ΠΕΡΙ
ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΒΙΑΣ, ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΚΑΙ
ΤΟΥ ΥΠΑΡΧΟΝΤΟΣ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΤΩΝ
ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΘΥΜΑΤΩΝ**

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2010

ΔΡΑΣΗ κατά της Ενδοοικογενειακής Βίας: Αναπτύσσοντας ένα Σύστημα Στήριξης των Θυμάτων
Ενδοοικογενειακής Βίας

© 2011, Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου

46 Λεωφ. Μακεδονίτισσας,

Τ.Κ. 24005, Λευκωσία 1703

Κύπρος

Συγγραφείς: Χριστίνα Καϊλή, Σουσάνα Παύλου.

Ελληνική μετάφραση: Μαρία Χουβαρδά Λουκά.

Σχεδιασμός: Μάριο Παύλου, Zems Limited.

Εκτύπωση: Kemanes Digital Printers Ltd.



Η παρούσα έκδοση έχει παραχθεί με την οικονομική στήριξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Πρόγραμμα Δάφνη III. Για το περιεχόμενο του ευθύνη φέρει μόνο το Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου.

Η Επιτροπή δεν φέρει καμία ευθύνη για οποιαδήποτε χρήση των πληροφοριών που περιέχεται στην παρούσα έκδοση.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
2	Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ	2
	2.1 Ορισμός της Ενδοοικογενειακής Βίας	2
	2.2 Ενδοοικογενειακή Βία: Κύρια Χαρακτηριστικά και Πρόσφατες Τάσεις	3
	2.3 Ενδοοικογενειακή Βία στην Κύπρο: Νομικό Πλαίσιο και Πολιτικές	6
3	ΠΡΟΛΗΨΗ	9
	3.1 Ισότητα των Φύλων και Ενδοοικογενειακή Βία	9
	3.2 Πρωτοβουλίες Ευαισθητοποίησης της Κοινής Γνώμης	10
	3.3 Πρωτοβουλίες που Στοχεύουν τα Σχολεία	12
4	ΣΤΗΡΙΞΗ ΚΑΙ ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΤΩΝ ΘΥΜΑΤΩΝ	15
	4.1 Διατμηματικές Πρωτοβουλίες	15
	4.2 Αναγνώριση των Θυμάτων και Παρέμβαση	16
	4.3 Μονάδες Έκτακτης Ανάγκης και Καταφύγια Γυναικών	21
	4.4 Μέτρα Προώθησης Κοινωνικής Ενσωμάτωσης	22
	4.5 Προγράμματα για τους Θύτες	24
	4.6 Νομικές Υπηρεσίες και Νομική Βοήθεια	25
	4.7 Έλλειψη Ενημέρωσης Ανάμεσα στους Επαγγελματίες που Παρέχουν Υπηρεσίες	26
5	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	28
6	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	32

Η έκθεση είναι αποτέλεσμα του ερευνητικού προγράμματος που διεξήγαγε το Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου (MIGS) στο πλαίσιο του προγράμματος με τίτλο ΔΡΑΣΗ κατά της Ενδοοικογενειακής Βίας: Αναπτύσσοντας ένα Σύστημα Στήριξης των Θυμάτων της Ενδοοικογενειακής Βίας, το οποίο χρηματοδοτείται από το πρόγραμμα Δάφνη III της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, και συντονίζεται από το Κέντρο Νομικής Πληροφόρησης για Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις στη Σλοβενία (PIC). Ο κύριος στόχος του προγράμματος είναι η ενημέρωση, κατάρτιση και ευαισθητοποίηση ανάμεσα στους νομικούς επαγγελματίες, δικαστές και εισαγγελείς που σχετίζονται με την ενδοοικογενειακή βία καθώς και η αύξηση της αποτελεσματικότητας του συστήματος στήριξης των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων για αποτελεσματικότερη ανταπόκριση στις ανάγκες των θυμάτων.

Η μελέτη χαρτογράφησης έχει ως στόχο την απόκτηση και ανταλλαγή γνώσης, την κατανόηση και την αξιολόγηση όλων των πτυχών της εφαρμογής της σχετικής νομοθεσίας και των πολιτικών που αφορούν στην ενδοοικογενειακή βία, καθώς και του υπάρχοντος συστήματος στήριξης των θυμάτων στην Κύπρο από την προοπτική του φύλου.

Η παρακάτω ποιοτική ανάλυση βασίζεται σε οκτώ ημιδομημένες εις βάθος συνεντεύξεις οι οποίες διεξήχθησαν με φορείς χάραξης πολιτικής και κρατικούς αρμοδίους από όλα τα σχετικά υπουργεία και τις κρατικές υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένης της αστυνομίας, των υπηρεσιών κοινωνικής πρόνοιας και μη κυβερνητικών οργανισμών. Στα θέματα που εξετάζονται σε αυτή την έκθεση περιλαμβάνονται η εξέταση των υπάρχοντων και προγραμματισμένων πολιτικών· οι προκλήσεις που αφορούν στην σχετική νομοθεσία και πολιτικές και η εφαρμογή τους· απόψεις και αντιμετώπιση σχετικά με την κατάσταση της ενδοοικογενειακής βίας στην Κύπρο· και, προτάσεις για την βελτίωση του υπάρχοντος συστήματος υποστήριξης των θυμάτων καθώς και προτάσεις βέλτιστων πρακτικών για την υποστήριξη και την επανένταξη των γυναικών θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας.

Οι πληροφορίες συλλέχθηκαν επίσης από το υπάρχον Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια (2010-2015) το οποίο υιοθετήθηκε πρόσφατα από το Υπουργικό Συμβούλιο. Επιπροσθέτως, εγκληματολογικές στατιστικές της αστυνομίας, καθώς και στοιχεία του Συνδέσμου για την Πρόληψη και την Αντιμετώπιση της Βίας στην Οικογένεια, και συστηματικός έλεγχος των μέσων μαζικής ενημέρωσης, χρησιμοποιήθηκαν επίσης για αυτή την ανάλυση. Άλλες μελέτες, όπως αυτές που διεξήχθησαν από το Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου (MIGS), και άλλα ερευνητικά κέντρα χρησιμοποιήθηκαν επίσης για τους σκοπούς αυτής της έκθεσης.

2

Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

2.1 Ορισμός της Ενδοοικογενειακής Βίας

Σύμφωνα με την Πλατφόρμα Δράσης του Πεκίνου των Ηνωμένων Εθνών, ο όρος «βία κατά των γυναικών» σημαίνει κάθε πράξη βίας βασισμένη στο φύλο η οποία προκαλεί ή ενδέχεται να προκαλέσει, σωματική, σεξουαλική ή ψυχολογική βλάβη ή πόνο στις γυναίκες, συμπεριλαμβανομένων απειλών πραγματοποίησης τέτοιων πράξεων, εξαναγκασμού ή αυθαίρετης στέρησης της ελευθερίας, είτε στην δημόσια είτε στην ιδιωτική ζωή» (Ηνωμένα Έθνη 1996:73f.).

Η ενδοοικογενειακή βία είναι η πιο συχνή μορφή βίας κατά των γυναικών και περιλαμβάνει τρόπους καταχρηστικής και απειλητικής συμπεριφοράς οι οποίοι ενδέχεται να περιλαμβάνουν σωματική, συναισθηματική, οικονομική και σεξουαλική βία όπως επίσης και εκφοβισμό, απομόνωση και εξαναγκασμό. Ο σκοπός της ενδοοικογενειακής βίας είναι η εδραίωση και άσκηση ισχύος και ελέγχου σε κάποιον. Οι άνδρες την ασκούν συνήθως στις συντρόφους τους, σε νυν ή πρώην συζύγους, στις κοπέλες τους ή σε κοπέλες με τις οποίες βγαίνουν ραντεβού.¹ Η βία ενάντια στις συντρόφους είναι μία επιδημία παγκοσμίως διαστάσεων η οποία έχει καταστροφικές συνέπειες σε σωματικό, συναισθηματικό, οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο για τις γυναίκες, τα παιδιά, τις οικογένειες και τις κοινωνίες σε όλο τον κόσμο.

Η βία κατά των γυναικών αποτελεί δομική παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των γυναικών και αναγνωρίζεται ως τέτοια από τις διεθνείς πράξεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Η Γενική Σύσταση αριθ. 19 της Επιτροπής της Σύμβασης για την εξάλειψη κάθε μορφής διακρίσεων κατά των γυναικών (CEDAW) ορίζει ότι «Η βία με βάση το φύλο κατά των γυναικών είναι βία εναντίον μιας γυναίκας επειδή είναι γυναίκα ή βία που επηρεάζει τις γυναίκες δυσανάλογα». Σύμφωνα με την Πλατφόρμα Δράσης του Πεκίνου (1995), που έχει εγκριθεί από όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ, η βία κατά των γυναικών «αποτελεί εκδήλωση των ιστορικά άνισων σχέσεων εξουσίας μεταξύ ανδρών και γυναικών, οι οποίες οδήγησαν στην κυριαρχία επί των γυναικών και στις διακρίσεις εναντίον τους από τους άνδρες και στην πρόληψη της πλήρους ανέλιξης των γυναικών».

Η βία κατά των γυναικών έχει τις ρίζες της σε ένα σύστημα πρακτικών και νόμων οι οποίοι ενέκριναν τα δικαιώματα και τις δραστικές προσπάθειες των ανδρών να κυριαρχούν και να ασκούν έλεγχο επί των γυναικών και να τις θεωρούν ιδιοκτησία τους.² Η ενδοοικογενειακή βία ως μορφή βίας κατά των γυναικών περιλαμβάνει έναν άνδρα θύτη και μία γυναίκα θύμα στην πλειονότητα των καταγεγραμμένων περιστατικών βίας και αντικατοπτρίζει την άνιση σχέση ισχύος μεταξύ ανδρών και γυναικών.³

1 Stop Violence against Women: A project by the Advocates for Human Rights. [www.stopvaw.org]

2 Maynard, Mary (1989) 'Privilege and Patriarchy: Feminist thought in the nineteenth century', in Susan Mendus and Jane Rendall (eds.), *Sexuality and Subordination*. London, Routledge, pp. 221-247.

3 Maynard, Mary and Winn, Jan (1997) 'Women, Violence and Male Power' in Robinson, Victoria and Richardson, Diane (eds.), *Introducing Women's Studies*. Macmillan Press; 2nd Revised edition, p. 180.

Στην Κύπρο, σύμφωνα με τους Περί Βίας στην Οικογένεια (Πρόληψη και Προστασία Θυμάτων) Νόμους, βία στην οικογένεια «σημαίνει οποιαδήποτε πράξη, παράλειψη ή συμπεριφορά με την οποία προκαλείται σωματική, σεξουαλική ή ψυχική βλάβη σε οποιοδήποτε μέλος της οικογένειας από άλλο μέλος της οικογένειας και περιλαμβάνει και τη βία που ασκείται με σκοπό την επίτευξη σεξουαλικής επαφής χωρίς την συγκατάθεση του θύματος, καθώς επίσης και τον περιορισμό της ελευθερίας του».⁴ «Μέλος της οικογένειας» σημαίνει άνδρα και γυναίκα που έχουν συνάψει νόμιμο γάμο ανεξάρτητα αν ο γάμος υφίσταται ή όχι, ή συζούν ή συζούσαν ως αντρόγυνο· γονείς των ανωτέρω προσώπων· τέκνα ή/και εγγόνια των ανωτέρω προσώπων· ή κάθε πρόσωπο το οποίο διαμένει με τα ανωτέρω πρόσωπα. Εντούτοις, η διαφθορά ή η απόπειρα διαφθοράς νεαρής γυναίκας ηλικίας κάτω των 16 ετών θεωρείται ιδιαίτερα σοβαρή και επιβάλλει αυξημένες ποινές. Επίσης ο Νόμος αναγνωρίζει συγκεκριμένα τα παιδιά που είναι αυτόπτες μάρτυρες περιστατικών βίας ως άμεσα θύματα αυτών των περιστατικών βίας. Επιπλέον, ο βιασμός συζύγου από σύζυγο αναγνωρίζεται από τον νόμο ως σεξιστική προσβολή από τον σύζυγο εναντίον της συζύγου του.

Η κυπριακή νομοθεσία σχετικά με την ενδοοικογενειακή βία έχει αξιολογηθεί σε ευρεία κλίμακα ως επαρκής και το ευρύ πεδίο εφαρμογής της έχει αναφερθεί ως πρότυπο βέλτιστης πρακτικής. Εντούτοις, το πλαίσιο της «βίας στην οικογένεια» έχει επικριθεί σε ευρεία κλίμακα από εμπειρογνώμονες σε θέματα βίας κατά των γυναικών και αυτό έχει ως αποτέλεσμα την ύπαρξη δημοσίων πολιτικών οι οποίες αποσκοπούν στην καταπολέμηση της ενδοοικογενειακής βίας από μια οπτική γωνία που δεν λαμβάνει υπόψη τη διάταση του φύλου, χωρίς να συνεκτιμώνται οι σχέσεις εξουσίας μεταξύ των φύλων που διακυβεύονται με την ύπαρξη βίας κατά των γυναικών. Επιπροσθέτως, υποστηρίζεται ότι αυτή η ουδέτερη ως προς το φύλο νομοθεσία όχι μόνο υπόκειται σε αλλοιώσεις από βίαιους παραβάτες, αλλά έχει δώσει επίσης προτεραιότητα στη σταθερότητα της οικογένειας έναντι των δικαιωμάτων των (κατά κύριο λόγο γυναικών) καταγγελλόντων/επιζώντων, καθώς δεν αντανakλά ή δεν πραγματεύεται συγκεκριμένα τις εμπειρίες γυναικών από περιστατικά βίας που έχουν διαπραχθεί εναντίον τους.⁵ Έτσι, η ουδέτερη ως προς το φύλο νομοθεσία δεν ξεχωρίζει τις διαφορές και τις συγκεκριμένες ανάγκες ανδρών και γυναικών, δεν αναγνωρίζει ότι οι εμπειρίες των ανδρών και των γυναικών όσον αφορά τη βία διαφέρουν, ούτε προσδιορίζει την ύπαρξη τέτοιας μορφής βίας ως εκδήλωση των ιστορικά άνισων σχέσεων εξουσίας μεταξύ ανδρών και γυναικών.⁶

Κατά συνέπεια, όπως θα αποκαλύψει η παρούσα έκθεση, όλες οι πολιτικές και τα μέτρα καταπολέμησης της ενδοοικογενειακής βίας που έχουν υιοθετηθεί στην Κύπρο, αφενός δεν καταφέρνουν να επιληφθούν των γενεσιουργών αιτιών τέτοιων μορφών βίας, αφετέρου δεν καταφέρνουν να ανταποκριθούν στις συγκεκριμένες ανάγκες των γυναικών που πέφτουν θύματα βίας και των παιδιών τους.

2.2 Ενδοοικογενειακή Βία: Κύρια Χαρακτηριστικά και Πρόσφατες Τάσεις

Τα εθνικά δεδομένα σχετικά με την εξάπλωση της ενδοοικογενειακής βίας είναι ανεπαρκή και τα μόνα διαθέσιμα δεδομένα είναι αυτά που συλλέγονται από την κυπριακή Αστυνομία και τον Σύνδεσμο για την Πρόληψη και Αντιμετώπιση της Βίας στην Οικογένεια, μια μη κυβερνητική οργάνωση η οποία παρέχει τηλεφωνικό κέντρο άμεσης βοήθειας για περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας καθώς και χώρο φιλοξενίας γυναικών. Οι έρευνες με βάση τον πληθυσμό σχετικά με την εξάπλωση καθώς και τις επιπτώσεις όλων των μορφών βίας κατά των γυναικών είναι ανύπαρκτες και ερωτήσεις σχετικά με τη βία κατά των γυναικών δεν περιλαμβάνονται σε άλλες εθνικές έρευνες όπως οι έρευνες για την υγεία, την ευημερία και την ποιότητα ζωής. Τα στατιστικά στοιχεία της αστυνομίας καθιστούν δυνατή την περιγραφή της υπάρχουσας τάσης στα καταγεγραμμένα περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας, δεν παρουσιάζουν όμως την πραγματική εικόνα που παίρνει η ενδοοικογενειακή βία

⁴ Οι Περί Βίας στην Οικογένεια (Πρόληψη και Προστασία Θυμάτων) Νόμοι του 2000 και του 2004. [http://www.familyviolence.gov.cy/cgibin/hweb?V=legislationgr&_FSECTION=10040&-dlegislationgr.html&-Sr&_VSECTION=0000&_VCATEGORY=0000]

⁵ United Nations Division for the Advancement of Women (2008) *Good Practices in Legislation on Violence against Women*, Report of the Expert Group Meeting, 26-28 May 2008, p. 16.

⁶ United Nations Division for the Advancement of Women (2008) *Good Practices in Legislation on Violence against Women*, Report of the Expert Group Meeting, 26-28 May 2008, p. 15.

στην Κύπρο. Για αυτόν τον λόγο, όπως θα δούμε παρακάτω, τα στοιχεία του Συνδέσμου για την Πρόληψη και Αντιμετώπιση της Βίας στην Οικογένεια είναι ιδιαίτερα χρήσιμα.

Η Συμβουλευτική Επιτροπή για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια, το συντονιστικό όργανο για την παρακολούθηση της βίας στην οικογένεια, συντονίζει επί σειρά ετών τις προσπάθειες δημιουργίας μιας ενιαίας βάσης δεδομένων της Νομικής Υπηρεσίας της Κυπριακής Δημοκρατίας στην οποία θα συμβάλλουν όλες οι υπηρεσίες πρώτης γραμμής όπως οι υπηρεσίες κοινωνικής πρόνοιας, οι υπηρεσίες υγείας και η αστυνομία στο πλαίσιο της αρχής της «υποχρεωτικής αναφοράς». Εντούτοις, οι εξελίξεις προχωρούν με αργό ρυθμό και δεν είναι σαφές πότε θα καταστεί πλήρως λειτουργική αυτή η βάση δεδομένων. Η δημιουργία της βάσης δεδομένων έχει συμπεριληφθεί στο Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια (2010-2015) που δημοσιεύτηκε πρόσφατα, δεν έχει αναφερθεί, όμως, κάποιο χρονοδιάγραμμα. Η Συμβουλευτική Επιτροπή έχει επίσης την αρμοδιότητα να αναθέσει τη διεξαγωγή μελετών σχετικά με τη βία στην οικογένεια, μέχρι σήμερα, ωστόσο, η μόνη μελέτη που έχει διεξαχθεί αφορούσε τον αντίκτυπο της βίας στην οικογένεια σε παιδιά ηλικίας 12-18 ετών.

Η παρουσία των καταγεγραμμένων περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας έχει αυξηθεί δραματικά κατά την τελευταία δεκαετία. Οι εγκληματολογικές στατιστικές της Αστυνομίας δείχνουν μια γενική τάση αύξησης των καταγγελιών περιστατικών βίας στην οικογένεια με τα καταγεγραμμένα περιστατικά να έχουν σχεδόν διπλασιαστεί από το 2002 έως το 2008 (538 και 959 περιστατικά αντιστοίχως). Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου η πλειοψηφία των περιστατικών περιελάμβανε σωματική βία (79%), ακολουθούμενη από άσκηση ψυχολογικής βίας (18,5%) και σεξουαλική βία (2,4%). Όλες οι μορφές βίας έχουν σημειώσει αύξηση μέσα σε αυτό το χρονικό διάστημα. Όσον αφορά στη σεξουαλική βία, το γεγονός ότι ο συζυγικός βιασμός αναγνωρίστηκε και τιμωρείται σύμφωνα με τον τροποποιημένο νόμο του 2004 περί βίας στην οικογένεια, ενδέχεται να έχει συμβάλει έμμεσα στην αύξηση των καταγεγραμμένων περιστατικών.

Όσον αφορά στο φύλο, η πλειονότητα των θυμάτων κατά την περίοδο 2002-2008 ήταν γυναίκες, σε ποσοστό της τάξεως του 71,18%. Εάν συμπεριλάβουμε τα παιδιά (κορίτσια και αγόρια ηλικίας κάτω των 18 ετών) το ποσοστό αγγίζει το 82%. Η συντριπτική πλειονότητα των θυτών κατά την ίδια περίοδο είναι άνδρες, σε ποσοστό της τάξεως του 81,6%.

Σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία του Συνδέσμου για την Πρόληψη και Αντιμετώπιση της Βίας στην Οικογένεια, τα περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας έχουν τριπλασιαστεί κατά την περίοδο 2004-2009 (από 397 περιστατικά το 2004 σε 1.148 περιστατικά το 2009). Η συντριπτική πλειονότητα των θυμάτων κατά αυτήν την περίοδο είναι γυναίκες, με ποσοστό 83% το 2009 σε σύγκριση με 8,6% για τους άνδρες. Το 82% των εν λόγω περιστατικών κατατάχθηκαν ως περιστατικά ψυχολογικής βίας, το 44% σωματικής βίας και το 0,7% σεξουαλικής βίας.⁷ Τα ποσοστά φανερώνουν αλληλεπικάλυψη των μορφών βίας, η οποία καταδεικνύει ότι σε πολλά περιστατικά οι αναφορές περιλαμβάνουν και σωματική και ψυχολογική βία. Αυτή η τάση των μορφών βίας έχει παραμείνει λίγο ή πολύ αμετάβλητη κατά την περίοδο 2004-2009.

Παραδόξως, ενώ η ψυχολογική βία είναι η κύρια μορφή βίας που καταγγέλλεται σε μη κυβερνητικές οργανώσεις, η σωματική βία υπερέχει αριθμητικά κατά πολύ σε σχέση με άλλες μορφές βίας που καταγγέλλονται στην Αστυνομία. Το γεγονός ότι οι γυναίκες είναι πιο πιθανόν να αναφέρουν περιστατικά σωματικής/σεξουαλικής βίας στην αστυνομία θέτει το ερώτημα του κατά πόσον οι γυναίκες που βιώνουν ψυχολογική κακοποίηση αφενός αναγνωρίζουν αυτήν την κακοποίηση ως μορφή βίας ή αφετέρου αισθάνονται ότι θα τύχουν σοβαρής αντιμετώπισης από τις αρχές.

Παρόλο που η αύξηση των αναφορών μπορεί να θεωρηθεί ως θετική τάση, η ανεπάρκεια των εθνικών μελετών αναφορικά με τις διαστάσεις του φαινομένου, αποκρύπτει το γεγονός ότι η ενδοοικογενειακή βία είναι, όπως και όλες οι μορφές βίας κατά των γυναικών, ένα από τα λιγότερο αναφερόμενα εγκλήματα στην Κύπρο.

7 Κυπριακός Σύνδεσμος για την Πρόληψη και Αντιμετώπιση της Βίας στην Οικογένεια, [www.domviolence.org.cy]

Αυτό οφείλεται σε βαθιά ριζωμένες κοινωνικοπολιτιστικές συμπεριφορές οι οποίες καθιστούν αποδεκτή τη βίαιη συμπεριφορά, στις έντονες οικονομικές ανισότητες μεταξύ των γυναικών και των ανδρών, την έλλειψη εμπιστοσύνης στις αρμόδιες αρχές, την παντελή έλλειψη πόρων για τις γυναίκες που πέφτουν θύματα βίας, τον φόβο του κοινωνικού στιγματισμού και μια γενική νοοτροπία «ενοχοποίησης του θύματος» αναφορικά με όλες τις μορφές βίας κατά των γυναικών.⁸

Μια επίσης σημαντική τάση στα καταγεγραμμένα περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας στην Κύπρο είναι το υψηλό επίπεδο «πρώρης λήξης» των υποθέσεων ενδοοικογενειακής βίας κατά τη διαδικασία των ερευνών και διώξεων περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας.⁹ Πολύ μεγάλος αριθμός περιστατικών καταγγελιών ενδοοικογενειακής βίας δεν εξελίσσονται σε ποινικές έρευνες, αναστέλλονται ή διακόπτονται. Σύμφωνα με την Αστυνομία, αυτό οφείλεται κυρίως στην αλλαγή των καταθέσεων των θυμάτων ή/και στην επιστροφή τους στη βίαιη σχέση· το γεγονός ότι το θύμα είναι συνήθως ο μόνος αυτόπτης μάρτυρας επιδεινώνει το πρόβλημα. Σύμφωνα με μια έκθεση (Βέης, 2010) που αναλύει τις ποινικές έρευνες των περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας κατά τη διάρκεια του 2005, μόνο το 40% των περιστατικών που αναφέρθηκαν στην αστυνομία προχώρησαν σε επίσημη ποινική έρευνα. Το 90% των περιστατικών τα οποία ερευνήθηκαν επισήμως οδηγήθηκαν στο δικαστήριο, όμως μόνο τα μισά από αυτά ολοκληρώθηκαν. Τα υπόλοιπα μισά αναστάλθηκαν, διακόπηκαν, ανακλήθηκαν ή απορρίφθηκαν από το δικαστήριο.¹⁰ Μόνο το 38% των περιστατικών που καταγράφηκαν από το δικαστήριο κατέληξαν σε καταδίκη (το 66% αυτών των περιστατικών ολοκληρώθηκε στο δικαστήριο) και το 34% των περιστατικών κατέληξαν σε αθώωση.

Αποθαρρυντική επίσης είναι και η φύση των ποινών που επιβάλλονται στους θύτες ενδοοικογενειακής βίας. Η πλειοψηφία των ποινών που επιβλήθηκαν ήταν πρόστιμα (σε ποσοστό 74%), φυλάκιση ή/και αναστολή της ποινής (σε ποσοστό 21%) και δικαστική επιτήρηση (σε ποσοστό 5%). Επομένως, υπάρχει σαφής και συντριπτική προτίμηση στην επιβολή χρηματικών προστίμων και οικονομικών εγγυήσεων.¹¹ Γενικά οι ποινές είναι έως 5 ετών φυλάκιση ή χρηματική ποινή ή συνδυασμός των δύο. Σύμφωνα με τον Βέη, το ελάχιστο χρηματικό πρόστιμο που έχει επιβληθεί είναι περίπου 50 ευρώ και το μέγιστο περίπου 3.850 ευρώ. Όσον αφορά στις ποινές φυλάκισης, η μέγιστη ποινή ήταν 12 χρόνια και η ελάχιστη μόλις 10 ημέρες. Η μέση ποινή φυλάκισης κατά τη διάρκεια της υπό μελέτη περιόδου ήταν 6 μήνες και το μέσο χρηματικό πρόστιμο ήταν περίπου 500 ευρώ.

Δεν έχουν διεξαχθεί ποιοτικές μελέτες σχετικά με την «πρώρη λήξη» και μη-ποινική εξέλιξη των υποθέσεων ενδοοικογενειακής βίας στην Κύπρο. Ελλείπει αυτών και για να ρίξουμε φως στο συνεχιζόμενο «κενό δικαιοσύνης» σχετικά με τα περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας, μπορούμε μόνο να αντλήσουμε πληροφορίες από έρευνες που έχουν διεξαχθεί σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες καθώς και από τις απόψεις των διαφόρων φορέων και όσων παρέχουν υπηρεσίες οι οποίοι συμμετείχαν σε αυτή τη μελέτη. Καταρχήν, οι συμμετέχοντες θεώρησαν ότι το υψηλό επίπεδο «πρώρης λήξης» των υποθέσεων ενδοοικογενειακής βίας είναι άμεσα συνδεδεμένο με τις ελλείψεις στο υποστηρικτικό σύστημα των θυμάτων το οποίο δεν δρα επαρκώς ώστε να ενθαρρύνει τα θύματα να προχωρήσουν σε ποινικές έρευνες. Η διαδικασία ποινικής δικαιοσύνης μπορεί να αποτελέσει τρομερή δοκιμασία και ενδέχεται να υπάρχει δικαιολογημένη ανησυχία για τη μετέπειτα ασφάλεια του θύματος. Επιπλέον, οι γυναίκες που έχουν παιδιά ενδέχεται να είναι περισσότερο διστακτικές να κινήσουν ποινικές διαδικασίες φοβούμενες ότι κάτι τέτοιο θα επηρεάσει δυσμενώς την ασφάλεια και την ευημερία τους. Τα υψηλά επίπεδα απομείωσης συνδέονται επίσης με την οικονομική εξάρτηση των γυναικών από τους

⁸ European Commission, Expert Group on Gender Equality and Social Inclusion, Health and Long-Term Care Issues (2010) *Violence against Women and the Role of Gender Equality, Social Inclusion and Health Strategies*, Synthesis Report, Brussels.

⁹ Ο όρος «πρώρη λήξη» αναφέρεται στον Αγγλικό όρο «Attrition» αναφέρεται στη διαδικασία με την οποία περιπτώσεις χάνονται από τη νομική διαδικασία, και, επομένως, δεν οδηγούνται σε ποινική καταδίκη. Βλ. Kelly, L. & Lovett, J. (2009) 'Different Systems, similar outcomes? Tracking attrition in reported rape cases in eleven countries', European Briefing, April 2009, Child and Woman Abuse Studies Unit.

¹⁰ Βέης, Κ. (2010) 'Η ποινική εξέλιξη περιστατικών βίας στην οικογένεια: προεκτάσεις και ζητήματα που εγείρονται', *Επιθεώρηση Κυπριακού Και Ευρωπαϊκού Δικαίου*, Τεύχος 11, σελ. 102-126. Δικαιονομία-Νομικές εκδόσεις.

¹¹ Αυτόθι, σελ. 9.

συντρόφους τους και με την έλλειψη επαρκών μηχανισμών επανένταξης και κοινωνικής ενσωμάτωσης οι οποίοι θα επέτρεπαν στις γυναίκες να ξεφύγουν από βίαιες σχέσεις και να επιδιώξουν μια ανεξάρτητη ζωή.

Έρευνες έχουν επίσης δείξει ότι οι γυναίκες δεν έχουν αρκετή εμπιστοσύνη στο σύστημα, ώστε να προχωρήσουν σε ποινικές κατηγορίες.¹² Αυτό σχετίζεται επίσης με την επιβολή ποινών, καθώς οι γυναίκες ενδέχεται να πιστεύουν ότι το τελικό αποτέλεσμα δεν θα αξίζει το πιθανό κόστος για αυτές. Όπως είδαμε παραπάνω, είναι προφανές ότι οι ποινές που επιβάλλονται δεν λειτουργούν ως αποτρεπτικά μέτρα για τους θύτες και δεν έχουν προληπτική λειτουργία σε ευρύτερο κοινωνικό επίπεδο. Επιπροσθέτως, αν λάβουμε υπόψη την προστασία του θύματος, η οποία αποτελεί κεντρικό σημείο της κυπριακής νομοθεσίας σχετικά με την ενδοοικογενειακή βία, οι ποινές που επιβάλλονται δεν θεωρούνται επαρκείς για τη διασφάλιση της προστασίας του θύματος από τους άμεσους κινδύνους που διατρέχουν από τον θύτη. Η προτίμηση προς τα χρηματικά πρόστιμα μπορεί επίσης να επηρεάσει, άμεσα ή έμμεσα, το θύμα, ιδίως όταν το θύμα και ο θύτης είναι ακόμα νόμιμα παντρεμένοι. Ένα συγκλονιστικό παράδειγμα τέτοιου περιστατικού δόθηκε από έναν εκπρόσωπο μιας μη κυβερνητικής οργάνωσης, ο οποίος ανέφερε την περίπτωση ενός θύματος το οποίο αναγκάστηκε να πληρώσει το χρηματικό πρόστιμο του βίαιου συζύγου της.

Η διασφάλιση διαρκούς και εξειδικευμένης υποστήριξης και προστασίας στα θύματα είναι ζωτικής σημασίας για την αύξηση του αριθμού των γυναικών οι οποίες θα είναι διατεθειμένες να υποστηρίξουν την άσκηση ποινικών διώξεων ενώπιον του δικαστηρίου. Επιπλέον, η αστυνομία, η δικαιοσύνη και άλλες κρατικές υπηρεσίες οφείλουν να κατανοήσουν τη δυναμική της ενδοοικογενειακής βίας, ώστε να εκτιμήσουν τις ιδιαίτερες δυσκολίες που αντιμετωπίζουν τα θύματα όσον αφορά την καταγγελία περιστατικών, πόσο μάλλον την υποστήριξη ερευνών και διώξεων. Τέλος, εάν τα θύματα δεν πιστεύουν ότι το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης παρέχει επαρκή και μακροχρόνια λύση στη δοκιμασία που περνούν, δεν θα υπάρχει ισχυρό κίνητρο για να μπουν σε μια τέτοια διαδικασία.¹³

2.3 Ενδοοικογενειακή Βία στην Κύπρο: Νομικό Πλαίσιο και Πολιτικές

Η ενδοοικογενειακή βία είναι η μορφή βίας κατά των γυναικών η οποία έχει λάβει το μεγαλύτερο επίπεδο υποστήριξης από την κυπριακή κυβέρνηση. Αυτό εξηγείται εν μέρει από το γεγονός ότι στην Κύπρο, όπως και στην Ευρώπη και σε όλο τον κόσμο, η βία κατά των συντρόφων είναι η πιο συχνή μορφή βίας κατά των γυναικών. Εντούτοις, θα πρέπει να αναφερθεί στο σημείο αυτό ότι το γεγονός ότι οι άλλες μορφές βίας κατά των γυναικών τυγχάνουν ελάχιστης ή καθόλου προσοχής καταδεικνύει τη γενικότερη έλλειψη ευαισθητοποίησης και κατανόησης του εύρους και της φύσης της βίας κατά των γυναικών, καθώς και την έλλειψη πραγματικής πολιτικής βούλησης για την καταπολέμηση του φαινομένου.

Η Κύπρος διαθέτει εκτενές νομικό πλαίσιο για την αντιμετώπιση της βίας στην οικογένεια, το οποίο έχει αποτελέσει τη βάση για κάθε δράση σχετικά με την ενδοοικογενειακή βία μέχρι σήμερα. Εντούτοις, αυτό θέτει ένα σοβαρό πρόβλημα: ο όρος «βία στην οικογένεια» όπως ορίζεται από τον νόμο είναι ουδέτερος ως προς το φύλο και καλύπτει τη βίαιη συμπεριφορά που ασκείται από οποιοδήποτε μέλος της οικογένειας προς οποιοδήποτε άλλο μέλος της οικογένειας αγνοώντας τις ιδιαιτερότητες του φύλου όσον αφορά τη βία. Επιπλέον, ο όρος «οικογενειακή βία» δεν υπογραμμίζει το γεγονός ότι η βία κατά των γυναικών προέρχεται κατά κύριο λόγο από τον υποδεέστερο κοινωνικό τους ρόλο.¹⁴ Έτσι, είναι προφανές ότι η ενδοοικογενειακή βία στην πραγματικότητα δεν αναγνωρίζεται ούτε ορίζεται ως μορφή βίας κατά των γυναικών. Καθώς όλοι οι οργανισμοί

12 Hester, Marianne (2006) 'Making it through the Criminal Justice System: Attrition and Domestic Violence', *Social Policy & Society*, 5:1. 79-90.

13 HM Crown Prosecution Service Inspectorate, HM Inspectorate of Constabulary, 'Violence at Home: A Joint Inspection of the Investigation and Prosecution of Cases Involving Domestic Violence', February 2004. [<http://www.hmcpis.gov.uk/documents/services/reports/EAW/DomVio0104Rep.pdf>]

14 World Health Organisation (2005) 'Multi-country Study on Women's Health and Domestic Violence against Women: Initial Results on Prevalence', *Health Outcomes and Women's Responses*, Geneva.

που ασχολούνται με θέματα βίας στην Κύπρο χρησιμοποιούν τον νομικό ορισμό που παρέχεται στην κυπριακή νομοθεσία σχετικά με την οικογενειακή βία, αυτό έχει ως αποτέλεσμα την έλλειψη ευαισθητοποίησης σχετικά με το φύλο ιδιαίτερα όσον αφορά τα μέτρα υποστήριξης και προστασίας όπως θα δούμε παρακάτω. Αυτό έχει επίσης ως αποτέλεσμα την έλλειψη επίγνωσης σχετικά με τη δυναμική της ενδοοικογενειακής βίας και των δεσμών της με την (αν)ισότητα των φύλων και με τις κοινωνικές νόρμες και τα στερεότυπα.

Ο Νόμος 47 (I)/1994 Περί Βίας στην Οικογένεια (Πρόληψη και Προστασία Θυμάτων), ο οποίος αντικαταστάθηκε από τον Νόμο 119(I)/2000, τροποποιήθηκε το 2004 από τον Νόμο 212(I)/2004. Ο Νόμος καταδικάζει, μεταξύ άλλων, κάθε πράξη βίας μέσα στην οικογένεια, αυξάνει σημαντικά τις ποινές για τη βία, παρέχει προστασία στα θύματα κυρίως δίνοντας στο Δικαστήριο την αρμοδιότητα έκδοσης διατάγματος αποκλεισμού, διευκρινίζει ότι μπορεί να διαπραχθεί βιασμός εντός του γάμου, διευκολύνει την καταγγελία βίαιων περιστατικών, προβλέπει τον διορισμό Οικογενειακών Συμβούλων, τη σύσταση της Συμβουλευτικής Επιτροπής για την παρακολούθηση της εφαρμογής του Νόμου, τη λήψη οπτικογραφημένης κατάθεσης από θύματα βίας, την ίδρυση στέγης προστασίας για τα θύματα, την προστασία των θυμάτων και των μαρτύρων και καθιστά τον/την σύζυγο ικανό μάρτυρα εάν το θύμα είναι άλλο μέλος της οικογένειας. Παρά το γεγονός ότι ο Νόμος είναι ουδέτερος ως προς το φύλο, αναγνωρίζει το γεγονός ότι μπορεί να διαπραχθεί βιασμός εντός του γάμου και περιλαμβάνει μια εκτενή διάταξη για την προστασία των θυμάτων.¹⁵

Μία ακόμα πρόσφατη εξέλιξη είναι η έγκριση ενός Εθνικού Σχεδίου Δράσης για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια (2010-2015) από το Υπουργικό Συμβούλιο. Ο σκοπός του ΕΣΔ είναι να παρακολουθεί το πρόβλημα της βίας στην οικογένεια στην Κύπρο, να προβαίνει στην ενημέρωση και διαφώτιση του κοινού και των επαγγελματιών με διάφορα μέσα, περιλαμβανομένων ειδικών συνεδρίων, επιμορφωτικών προγραμμάτων και σεμιναρίων, να προωθεί επιστημονικές έρευνες σχετικές με τη βία στην οικογένεια, να προωθεί τις υπηρεσίες για την αντιμετώπιση όλων των πτυχών του προβλήματος της βίας στην οικογένεια και συγκεκριμένα της υποστήριξης και της προστασίας των θυμάτων, να παρακολουθεί την αποτελεσματικότητα των σχετικών υπηρεσιών που λειτουργούν, καθώς και την εφαρμογή και τήρηση της σχετικής νομοθεσίας. Παρόλο που το ΕΣΔ είναι φιλόδοξο τόσο όσον αφορά τους καθορισμένους στόχους όσο και τις προβλεπόμενες δράσεις, ορισμένοι περιορισμοί αμφισβητούν σοβαρά την αποτελεσματική του λειτουργία, όπως θα δούμε παρακάτω.¹⁶

Όσον αφορά στο περιεχόμενό του, στην εισαγωγή του ΕΣΔ αναγνωρίζεται ότι η ενδοοικογενειακή βία επηρεάζει δυσανάλογα τις γυναίκες (και τα παιδιά) και αποτελεί συνέπεια των άνισων σχέσεων εξουσίας μεταξύ ανδρών και γυναικών. Παρά την παραδοχή αυτή, η ισότητα των φύλων δεν περιλαμβάνεται στις «βασικές αρχές» στις οποίες βασίζεται το ΕΣΔ. Οι γυναίκες αναφέρονται ως «ευάλωτη ομάδα» μαζί με τα παιδιά, τα άτομα με αναπηρίες και τους μετανάστες. Συμπερασματικά, έχουν καταβληθεί προσπάθειες προκειμένου να ληφθεί υπόψη η διάσταση του φύλου στην οικογενειακή βία, ιδιαίτερα στον τομέα της πρόληψης και στον τομέα της ευαισθητοποίησης και της επιμόρφωσης των επαγγελματιών αλλά και του κοινού. Γίνεται αναφορά σε δράσεις με σκοπό την ενδυνάμωση των γυναικών, την εξάλειψη των στερεοτύπων των φύλων και την προώθηση της ισότητας των φύλων με ιδιαίτερη έμφαση στο εκπαιδευτικό σύστημα.

Ωστόσο, όσον αφορά την προστασία και την υποστήριξη των θυμάτων της ενδοοικογενειακής βίας, η διάσταση του φύλου είναι εντελώς απύσχα. Ειδική μνεία πραγματοποιείται στον έγκαιρο εντοπισμό των θυμάτων βίας, με ιδιαίτερη έμφαση στις ευάλωτες ομάδες συμπεριλαμβανομένων των παιδιών και των παιδιών με αναπηρίες, καθώς και των ηλικιωμένων και των ενηλίκων με αναπηρίες. Πουθενά, όμως, δεν αναγνωρίζεται η διάσταση του φύλου όσον αφορά την προστασία και την υποστήριξη των θυμάτων, γεγονός που φανερώνει έλλειψη

¹⁵ Οι Περί Βίας στην Οικογένεια (Πρόληψη και Προστασία Θυμάτων) Νόμοι του 2000 και του 2004 http://www.familyviolence.gov.cy/upload/legislation/laws_2000_and_2004_en.pdf, και Περί Βίας στην Οικογένεια (Πρόληψη και Προστασία Θυμάτων) Νόμος 47(I)/1994, [http://www.familyviolence.gov.cy/upload/legislation/law_1994_en.pdf]

¹⁶ Συμβουλευτική Επιτροπή για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια, *Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια (2010-2015)*, Λευκωσία. [http://www.familyviolence.gov.cy/upload/downloads/actionplan_2010-2013.pdf]

επίγνωσης τόσο των αιτιών όσο και των συνεπειών της ενδοοικογενειακής βίας κατά των γυναικών οι οποίες είναι άρρηκτα συνδεδεμένες με τις σχετικές με το φύλο ανισότητες σε όλους τους τομείς της ζωής. Επιπλέον, δεν υπάρχουν διατάξεις σχετικά με τις ανάγκες των μεταναστριών γυναικών οι οποίες ενδέχεται να αντιμετωπίζουν οικονομικά μειονεκτήματα, γλωσσικά κωλύματα και θεσμικό ρατσισμό. Από την άλλη, το ΕΣΔ προβλέπει όντως τη θεσμοθέτηση κανονισμών λειτουργίας χώρων φιλοξενίας, οικονομική στήριξη των ΜΚΟ και κοινοτικά κέντρα που ασχολούνται με την παροχή υπηρεσιών σε θύματα, καθώς και την κατάρτιση προγραμμάτων για την κοινωνική ενσωμάτωση και κοινωνική προστασία των θυμάτων οικογενειακής βίας.

Παρά τους περιορισμούς σε θέματα περιεχομένου, η έγκριση του ΕΣΔ μπορεί να θεωρηθεί ως ένα βήμα προς την ανάληψη δράσης για την καταπολέμηση της ενδοοικογενειακής βίας στην Κύπρο. Εντούτοις, υπάρχουν και άλλοι περιορισμοί που αμφισβητούν τη δυνατότητα πλήρους εφαρμογής του ΕΣΔ. Ο σοβαρότερος από αυτούς τους περιορισμούς είναι, πρώτον, η έλλειψη συγκεκριμένων χρονοδιαγραμμάτων για την εφαρμογή των προβλεπόμενων δράσεων και, δεύτερον, η μη διάθεση συγκεκριμένου προϋπολογισμού για την εφαρμογή του. Όπως δήλωσε ένας κυβερνητικός εκπρόσωπος: «Η χρηματοδότηση και τα χρονοδιαγράμματα για την εφαρμογή του ΕΣΔ σχετικά με την Ενδοοικογενειακή Βία δεν έχουν ακόμα οριστεί. Κάθε υπουργείο είναι υπεύθυνο για να συμπεριλάβει τις δαπάνες στον αντίστοιχο ετήσιο προϋπολογισμό του, έτσι ώστε να είναι ικανό να εφαρμόσει τις δραστηριότητες το επόμενο έτος. Βέβαια, οι προϋπολογισμοί του τρέχοντος έτους μειώθηκαν σημαντικά λόγω της οικονομικής κρίσης, συνεπώς δεν γνωρίζω σε ποιο βαθμό έλαβαν υπόψη τις δαπάνες υλοποίησης του ΕΣΔ οι εμπλεκόμενοι φορείς».

Ένας ακόμα περιορισμός που εντοπίζεται όσον αφορά το ΕΣΔ, είναι το γεγονός ότι η ευθύνη για την εφαρμογή του εναπόκειται στη Συμβουλευτική Επιτροπή για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια, η οποία αποτελεί επίσης τον αρμόδιο φορέα για τον συντονισμό της εφαρμογής του ΕΣΔ. Παρότι η εσωτερική αξιολόγηση είναι σημαντική, είναι επίσης καίριας σημασίας η αξιολόγηση από τρίτο μέρος για έναν πιο αντικειμενικό και κριτικό έλεγχο σχετικά με την εφαρμογή και τον αντίκτυπο των προτεινόμενων δράσεων.

Μια σοβαρή έλλειψη του ΕΣΔ σχετικά με την οικογενειακή βία και η οποία έχει δεχθεί έντονη κριτική είναι η απόλυτη απουσία των μη κυβερνητικών οργανώσεων και των γυναικείων οργανώσεων στις προτεινόμενες δράσεις. Δεδομένης της τεράστιας συμβολής των γυναικείων οργανώσεων και των μη κυβερνητικών οργανώσεων όπως ο Σύνδεσμος για την Πρόληψη και Αντιμετώπιση της Βίας στην Οικογένεια όχι μόνο στην παροχή υπηρεσιών που δεν προσφέρονται από το Κράτος, αλλά και στην αύξηση της ευαισθητοποίησης και στην διεξαγωγή έρευνας, η απουσία τους αποτελεί σοβαρό μειονέκτημα. Κατά την περίοδο κατάρτισης αυτής της έκθεσης, η Κοινοβουλευτική Επιτροπή Ίσων Ευκαιριών αναζητά μια εξήγηση από τις αρμόδιες αρχές για αυτήν την παράλειψη.

Ένα άλλο ΕΣΔ το οποίο είναι άξιο αναφοράς είναι το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Ισότητα Ανδρών και Γυναικών (2007-2013) το οποίο περιλαμβάνει τη βία κατά των γυναικών μεταξύ των βασικών του προτεραιοτήτων.¹⁷ Υιοθετώντας μια προσέγγιση που λαμβάνει υπόψη τη διάσταση του φύλου, αναφέρεται σε όλες τις μορφές βίας κατά των γυναικών. Οι προτεινόμενες δράσεις περιλαμβάνουν διαφωτιστικές εκστρατείες, εκπαίδευση των σχετικών επαγγελματιών σε θέματα ισότητας των φύλων και βίας κατά των γυναικών, τη δημιουργία ηλεκτρονικού παρατηρητηρίου για τη συλλογή δεδομένων σχετικά με όλες τις μορφές βίας κατά των γυναικών και τη διεξαγωγή έρευνας σχετικά με όλες τις μορφές βίας κατά των γυναικών. Παρόλα αυτά, όπως και στο ΕΣΔ για την οικογενειακή βία, οι προτεινόμενες δράσεις είναι ασαφείς και καθόλου συγκεκριμένες όσον αφορά στον σκοπό, την ομάδα στόχος, το χρονοδιάγραμμα και τον προϋπολογισμό τους. Επιπλέον, δεν υπάρχουν προτεινόμενες δράσεις οι οποίες επιλαμβάνονται των αναγκών διαφορετικών ομάδων γυναικών, όπως οι μετανάστριες (με εξαίρεση την αναφορά στη σωματεμπορία), οι γυναίκες με αναπηρίες, οι ηλικιωμένες κ.λπ.

17 Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Ισότητα Ανδρών και Γυναικών (2007-2013), Υπουργείο Δικαιοσύνης και Δημόσιας Τάξης, Λευκωσία.



ΠΡΟΛΗΨΗ

Στην ορολογία της δημόσιας υγείας, υπάρχουν τρία επίπεδα πρόληψης όσον αφορά στη βία κατά των γυναικών, τα οποία σχετίζονται με τη χρονική ακολουθία κατά την οποία υιοθετήθηκαν τα διάφορα σχέδια δράσης: πρωτογενής πρόληψη, δευτερογενής πρόληψη και τριτογενής πρόληψη. Η πρωτογενής πρόληψη αναφέρεται στη δράση για την αντιμετώπιση των γενεσιουργών αιτιών και την παρέμβαση προτού σημειωθεί το περιστατικό βίας.¹⁸ Η προσέγγιση αυτή έρχεται σε αντίθεση με άλλες προσπάθειες πρόληψης σκοπός των οποίων είναι η μείωση των επιζήμιων συνεπειών μετά την πρόκληση του περιστατικού βίας ή η πρόληψη περαιτέρω βίαιων ενεργειών αφού το περιστατικό βίας έχει ήδη αναγνωρισθεί. Η πρωτογενής πρόληψη περιλαμβάνει την κατανόηση και την παρέμβαση ενάντια στους παράγοντες που θέτουν τους ανθρώπους στον κίνδυνο να γίνουν θύματα και θύτες τέτοιων περιστατικών βίας.

Παρά τη σημασία της αντιμετώπισης των γενεσιουργών αιτιών της βίας για την καταπολέμηση της ενδοοικογενειακής βίας, στην πράξη, η πρωτογενής πρόληψη τείνει να παραλείπεται υπέρ της δευτερογενούς και της τριτογενούς πρόληψης. Παρότι η πρωτογενής πρόληψη υπόσχεται να κρατήσει τις μελλοντικές γενιές γυναικών και παιδιών ασφαλείς από περιστατικά βίας, είναι απούσα από τις πολιτικές και τα προγράμματα που ασχολούνται με την ενδοοικογενειακή βία. Όπως θα συζητηθεί και παρακάτω, απαιτείται περισσότερη έρευνα, μεγαλύτερη προσοχή και περισσότεροι πόροι από ό,τι λαμβάνει σήμερα.

3.1 Ισότητα των Φύλων και Ενδοοικογενειακή Βία

Η πρόληψη της βίας κατά των γυναικών εναπόκειται στην αντιμετώπιση της ανισότητας και της υποταγής των γυναικών.¹⁹ Στην Κύπρο, παρά το εντυπωσιακό νομικό πλαίσιο όσον αφορά στην ισότητα των φύλων, οι γυναίκες υστερούν σε σχέση με τους άνδρες σε όλους τους τομείς. Οι γυναίκες υποεκπροσωπούνται στη λήψη δημόσιων και πολιτικών αποφάσεων· υπάρχει πολύ μεγάλη μισθολογική διαφορά μεταξύ των φύλων και οι γυναίκες απασχολούνται κυρίως σε θέσεις μερικής απασχόλησης με χαμηλότερο μισθό· οι γυναίκες εξακολουθούν να φέρουν δυσανάλογα την ευθύνη της φροντίδας των παιδιών και άλλων συντηρούμενων μελών της οικογένειας· εμφανίζουν λιγότερο καλή κατάσταση υγείας και ποιότητας ζωής και αντιμετωπίζουν μεγαλύτερο κίνδυνο φτώχειας, ανεξαρτήτως ηλικίας ή κοινωνικής ομάδας.

Η ανισότητα των γυναικών αποτελεί τόσο αφορμή όσο και συνέπεια της βίας κατά των γυναικών. Καθώς η ανισότητα των γυναικών δημιουργεί τις συνθήκες για την άσκηση βίας κατά των γυναικών, έχει επίσης άμεσες επιπτώσεις στην υγεία των γυναικών, στην ικανότητά τους για εργασία και παραγωγή ενός ανεξάρτητου εισοδήματος, στην πρόσβασή τους στην εκπαίδευση και στη διά βίου μάθηση, στην επαρκή τους στέγαση

¹⁸ WAVE Office and Austrian Women's Shelter Network (2000) 'Prevention of Domestic Violence against women', European Survey, Good Practice Models WAVE Training Programme, Vienna.

¹⁹ European Women's Lobby (2010) 'Towards a Europe Free from All Forms of Male Violence against Women', December 2010.

και στη σωματική τους ασφάλεια και αυτονομία. Όπως θα συζητηθεί παρακάτω στην ενότητα σχετικά με την Κοινωνική Ενσωμάτωση, αυτοί είναι σημαντικοί παράγοντες κινδύνου για τη βία και αποτελούν εμπόδιο στη δυνατότητα των γυναικών να ξεφύγουν από τη βία και να ζήσουν μια ανεξάρτητη ζωή.

Κατά συνέπεια, η προώθηση της ισότητας των φύλων αποτελεί ένα πολύ σημαντικό κομμάτι της πρόληψης της βίας. Η ενδοοικογενειακή βία είναι ένα πολύπλευρο θέμα που σχετίζεται με ποικίλους τομείς πολιτικής και πρέπει να αντιμετωπιστεί συστηματικά με μέτρα για την προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης, της ένταξης στην αγορά εργασίας και της εκπαίδευσης, της υγείας και της καλής ποιότητας ζωής και της δημιουργίας ενεργών πολιτών μεταξύ άλλων.

Παρά τα παραπάνω, η ισότητα των φύλων δεν έχει ξεχωρίσει ιδιαίτερος στις προσπάθειες πρόληψης της ενδοοικογενειακής βίας, όπως φαίνεται στη συνέχεια. Σε όλες τις μορφές της πρόληψης, η ανισότητα των φύλων και η πατριαρχία δεν τίθενται ποτέ υπό άμεση αμφισβήτηση. Φαίνεται ότι υπάρχει ελάχιστη ενημέρωση και κατανόηση ως προς την αλληλεξάρτηση μεταξύ βίας και ανισότητας, σε συνδυασμό με έλλειψη πολιτικής βούλησης για την αντιμετώπιση του ζητήματος συνολικά.

3.2 Πρωτοβουλίες Ευαισθητοποίησης της Κοινής Γνώμης

Τα τελευταία χρόνια καταβάλλονται αυξημένες προσπάθειες εκ μέρους των κυβερνητικών αρχών και των μη κυβερνητικών οργανώσεων για την αύξηση της ευαισθητοποίησης σχετικά με την ενδοοικογενειακή βία και τις συνέπειές της. Η Κύπρος έλαβε μέρος στην Εκστρατεία του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Καταπολέμηση της Βίας κατά των Γυναικών συμπεριλαμβανομένης της Ενδοοικογενειακής Βίας (2006-2008). Ο Πρόεδρος της Βουλής των Αντιπροσώπων, Υπουργοί και άλλα υψηλόβαθμα στελέχη, συμμετείχαν σε αυτές τις εκδηλώσεις, προκειμένου να επιβεβαιώσουν τη δέσμευση τους πάνω στο θέμα καθώς και για να τονώσουν το προφίλ της εκδήλωσης και να αυξήσουν την κάλυψη από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης.

Η Συμβουλευτική Επιτροπή για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια έχει δημοσιεύσει διάφορα έντυπα και άλλα υλικά πληροφόρησης συμπεριλαμβανομένου ενός εντύπου σχετικά με την κυπριακή νομοθεσία για την ενδοοικογενειακή βία το οποίο αναλύει τις σημαντικότερες νομικές πτυχές του νόμου. Αφίσες, φυλλάδια και άλλο υλικό έχουν επίσης δημοσιευτεί και διαδοθεί ευρέως μεταξύ των αρμόδιων αρχών και του κοινού. Η Επιτροπή έχει επίσης ασχοληθεί με την οργάνωση εκπαιδευτικών σεμιναρίων και εργαστηρίων για επαγγελματίες, με σκοπό την παροχή πληροφοριών και κατάρτισης στους σχετικούς επαγγελματίες για την αντιμετώπιση περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας.²⁰

Το Γραφείο χειρισμού θεμάτων βίας στην οικογένεια και κακοποίησης ανηλίκων της κυπριακής Αστυνομίας, εκτός από τη διερεύνηση των ποινικών υποθέσεων που αποστέλλονται στο Αρχηγείο, προσφέρει εκπαίδευση στην αστυνομική ακαδημία, κάνει παρουσιάσεις σε φοιτητές πανεπιστημίου και υπηρεσίες ψυχικής υγείας και παραδίδει ενημερωτικές ομιλίες σε άλλους επαγγελματίες. Η αστυνομία υλοποιεί εκστρατείες για την αύξηση της ευαισθητοποίησης του κοινού οι οποίες περιλαμβάνουν τη διανομή έντυπου υλικού πληροφόρησης σε διάφορες γλώσσες. Έχει επίσης δημιουργήσει τηλεοπτικά και ραδιοφωνικά μηνύματα για την ευαισθητοποίηση και την ενημέρωση του κοινού σχετικά με την ενδοοικογενειακή βία.

Ο Εθνικός Μηχανισμός για τα Δικαιώματα της Γυναίκας του Υπουργείου Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως έχει διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στη χρηματοδότηση αρκετών έργων που εφαρμόστηκαν από γυναικείες οργανώσεις και μη κυβερνητικές οργανώσεις με σκοπό τη διαφώτιση και την αύξηση της ευαισθητοποίησης του κοινού σχετικά με το ζήτημα της βίας κατά των γυναικών (κυρίως της ενδοοικογενειακής βίας) συμπεριλαμβανομένης της έρευνας, εκπαιδευτικών εργαστηρίων, ενημερωτικών σεμιναρίων, συνεδρίων, εκθέσεων κ.λπ. Ωστόσο, το γυναικείο κίνημα στην Κύπρο είναι σχετικά ανίσχυρο και υπάρχουν λίγες ανεξάρτητες

20 Συμβουλευτική Επιτροπή για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια. [www.familyviolence.gov.cy]

μη κυβερνητικές οργανώσεις που εργάζονται συστηματικά πάνω στο ζήτημα της βίας κατά των γυναικών. Υπάρχει γενικότερη έλλειψη εμπειρογνωμοσύνης σε συνδυασμό με έλλειψη επαρκούς χρηματοδότησης προς τις γυναικείες οργανώσεις ώστε να υπάρξει πραγματικός αντίκτυπος στο πρόγραμμα πολιτικής δράσης ή στην ευρύτερη κοινωνία.

Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης αποτελούν ισχυρό εργαλείο για την αύξηση της ευαισθητοποίησης και τη συμβολή στην πρόληψη της ενδοοικογενειακής βίας. Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης μπορούν να διαδραματίσουν πολύ σημαντικό ρόλο στην αμφισβήτηση των νορμών που αφορούν στο φύλο και των νοοτροπιών που διαιωνίζουν την ανισότητα των φύλων και τη βία κατά των γυναικών. Παρόλα αυτά, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης έχουν αγνοηθεί σε μεγάλο βαθμό από την κυβέρνηση αλλά και από τις μη κυβερνητικές οργανώσεις στις πρωτοβουλίες για την καταπολέμηση της ενδοοικογενειακής βίας. Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης στην Κύπρο απεικονίζουν σε μεγάλο βαθμό τις γυναίκες με τρόπους οι οποίοι υποστηρίζουν την ανισότητα των φύλων και ενδυναμώνουν τα αρνητικά στερεότυπα των φύλων.²¹ Αυτό συμβαίνει κυρίως όταν γίνεται αναφορά σε θέματα σχετικά με τη βία κατά των γυναικών. Οι περισσότεροι δημοσιογράφοι και οι επαγγελματίες των μέσων μαζικής ενημέρωσης δεν έχουν κατάρτιση για θέματα που αφορούν στο φύλο και συχνά προωθούν και διαιωνίζουν ανάρμοστα στερεότυπα των φύλων και γνωστούς μύθους σχετικά με τη βία.²² Παρόλα αυτά, πρέπει να αναγνωριστεί το γεγονός ότι τα τελευταία χρόνια οι δημοσιογράφοι έχουν εμφανίσει αυξημένο ενδιαφέρον για θέματα σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα, συμπεριλαμβανομένων θεμάτων που αφορούν στα δικαιώματα των γυναικών και τη βία κατά των γυναικών. Πορίσματα ερευνών από ερευνητικά κέντρα και μη κυβερνητικές οργανώσεις δημοσιεύονται πιο συχνά από ό,τι παλαιότερα σε έντυπα μέσα μαζικής ενημέρωσης και παρουσιάζονται σε τηλεοπτικά και ραδιοφωνικά προγράμματα τα οποία έχουν προωθήσει την κατάρτιση και τον δημόσιο διάλογο. Παρά το γεγονός αυτό, πρέπει να γίνουν πολύ περισσότερα για να ευαισθητοποιηθούν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης σχετικά με τα ζητήματα ισότητας των φύλων, καθώς και για να αξιοποιηθούν πλήρως τα μέσα αυτά για την προσέγγιση ενός ευρύτερου κοινού.

Το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια προβλέπει δραστηριότητες πρόληψης οι οποίες περιλαμβάνουν τη δημιουργία σε τοπικό επίπεδο των απαραίτητων δομών για έγκαιρη παρέμβαση, την εισαγωγή μέτρων συμφιλώσης της οικογενειακής ζωής με την εργασία, τη λειτουργία προσβάσιμων προγραμμάτων για τη φύλαξη παιδιών, τη δημιουργία κέντρων συμβουλευτικής για νέους γονείς, την εφαρμογή εκστρατειών ενημέρωσης καθώς και διοργάνωση εκπαιδευτικών σεμιναρίων και ομιλιών. Όπως συμβαίνει και με άλλα Εθνικά Σχέδια Δράσης, δεν έχει καθοριστεί συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα για την εφαρμογή των δράσεων ή συγκεκριμένος προϋπολογισμός.

Υπάρχουν αρκετές ανησυχίες σχετικά με τον αντίκτυπο των εκστρατειών ενημέρωσης που υλοποιήθηκαν από τις κυβερνητικές αρχές και τις γυναικείες/μη κυβερνητικές οργανώσεις στην Κύπρο. Καταρχάς, οι πρωτοβουλίες ευαισθητοποίησης της κοινής γνώμης δεν εφαρμόζονται συστηματικά και δεν υπάρχουν στοιχεία που να δείχνουν ότι οι έως τώρα πρωτοβουλίες είχαν κάποιον αντίκτυπο στην ευρύτερη κοινωνία. Επιπλέον, οι ήδη υπάρχουσες πρωτοβουλίες έχουν εστιάσει στην ενημέρωση των ανθρώπων σχετικά με τα δικαιώματά τους και στην ενθάρρυνση των πιθανών θυμάτων και των ομάδων υψηλού κινδύνου να καταγγέλλουν τα περιστατικά βίας. Αν και κάτι τέτοιο είναι σημαντικό, δεν αποτελεί πρωτογενή πρόληψη όπως αυτή ορίστηκε παραπάνω. Ένα ακόμα θέμα σχετικά με τις εκστρατείες ευαισθητοποίησης που έχουν υλοποιηθεί ως τώρα είναι ότι χρησιμοποιείται πολύ γενική ορολογία σύμφωνη με το ουδέτερο προς το φύλο πλαίσιο για την οικογενειακή βία και δεν γίνεται καμία αναφορά στους δεσμούς μεταξύ των δικαιωμάτων των γυναικών, την ισότητα των φύλων και την ενδοοικογενειακή βία. Έτσι, παραμένει αναπάντητο το ερώτημα του ποια μέτρα πρέπει να ληφθούν για να καταπολεμηθούν οι νόρμες, οι νοοτροπίες και οι συμπεριφορές σχετικά με το φύλο που συμβάλλουν στην ύπαρξη ενός περιβάλλοντος όπου η βία γίνεται ανεκτή και αποδεκτή.

21 Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου (2005) *The Gender and Media Handbook: Promoting Equality, Diversity and Empowerment*, Λευκωσία.

22 Who Makes The News (2010) Global Media Monitoring Project 2010, World Association for Christian Communication WACC. Canada. [http://www.whomakesthenews.org/images/stories/website/gmmp_reports/2010/global/gmmp_global_report_en.pdf]

3.3 Πρωτοβουλίες που Στοχεύουν τα Σχολεία

Το εκπαιδευτικό σύστημα, συμπεριλαμβανομένων των σχολείων, των συλλόγων καθηγητών και των Υπουργείων Παιδείας, μπορεί να διαδραματίσει καίριο ρόλο στην αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας. Το εκπαιδευτικό σύστημα είναι μία από τις κύριες πηγές πολιτιστικών προτύπων, συμπεριλαμβανομένων προτύπων που υποστηρίζουν τη βία που βασίζεται στο φύλο όπως είναι τα στερεότυπα των φύλων και η ενδυνάμωση των αυστηρών ρόλων των φύλων όσον αφορά το ποια υποτίθεται πως είναι η «πρέπουσα» ανδρική και γυναικεία συμπεριφορά. Καθώς η εφηβεία αποτελεί περίοδο κατά την οποία διαπλάθεται ο χαρακτήρας του παιδιού, αυτού του είδους τα πολιτιστικά πρότυπα μπορούν να εσωτερικευθούν από τα νεαρά κορίτσια και αγόρια, αυξάνοντας τις πιθανότητες να βιώσουν περιστατικά βίας είτε ως θύματα είτε ως θύτες. Νέα στοιχεία δείχνουν ότι τα πρότυπα βίας και θυματοποίησης μπορούν να αναπτυχθούν κατά την πρώιμη εφηβεία και σύντομα να γίνουν μη αναστρέψιμα.²³ Συνεπώς, τα μέτρα της πρωτογενούς πρόληψης διαδραματίζουν ουσιαστικό ρόλο στην καταπολέμηση της ενδοοικογενειακής βίας εφόσον τα σχολεία και άλλα εκπαιδευτικά κέντρα αποτελούν βασικό στοιχείο της ζωής των εφήβων και ένα από τα κύρια περιβάλλοντα όπου λαμβάνει χώρα η κοινωνικοποίηση των φύλων, καθώς και το περιβάλλον στο οποίο δημιουργούνται και ενδυναμώνονται οι νοοτροπίες προς τον εαυτό μας και προς τους άλλους.

Παρά τη σημασία των στρατηγικών προσέγγισης εφήβων και νέων ενηλίκων σχετικά με την πρόληψη της ενδοοικογενειακής βίας, η διάσταση αυτή έχει αγνοηθεί σε μεγάλο βαθμό από όσους εμπλέκονται στο πρόγραμμα πολιτικής δράσης για την ενδοοικογενειακή βία. Η πρωτογενής πρόληψη είναι σε μεγάλο βαθμό απύσχα από τις πολιτικές και τα προγράμματα που εστιάζουν κυρίως στα ενήλικα θύματα και τα παιδιά τους, στην ανταπόκριση στην κρίση και στην ποινικοποίηση της ενδοοικογενειακής βίας. Συνεπώς, η υφιστάμενη νομοθεσία και τα μέτρα πολιτικής στην Κύπρο δεν καταφέρνουν να επικεντρωθούν στα θεμέλια του προβλήματος αυτού στα πρώιμα στάδια της εμφάνισής του. Έχει σημειωθεί αυξημένη και απαραίτητη πρόοδος όσον αφορά τα μέτρα καταπολέμησης της βίας κατά των παιδιών και των νέων, συμπεριλαμβανομένης της αυξανόμενης αναγνώρισης του γεγονότος ότι τα παιδιά που γίνονται μάρτυρες περιστατικών βίας αποτελούν άμεσα θύματα βίας. Το γεγονός αυτό αναγνωρίζεται από την κυπριακή νομοθεσία και έχουν διεξαχθεί μελέτες σχετικά με τις συνέπειες της ενδοοικογενειακής βίας στα παιδιά.²⁴ Εντούτοις, η ενδοοικογενειακή βία δεν έχει αντιμετωπιστεί ως ένα κοινωνικό ζήτημα άρρηκτα συνδεδεμένο με τη βία που βασίζεται στο φύλο ανάμεσα στους εφήβους, τη βία στα ραντεβού, τη βία στις συντροφικές σχέσεις, τον εκφοβισμό και τη σεξουαλική παρενόχληση, τομείς οι οποίοι έχουν λάβει λιγότερη προσοχή στα προγράμματα πρόληψης αλλά και στην ανάπτυξη πολιτικών και την έρευνα. Πράγματι, το Υπουργείο Παιδείας δεν εφαρμόζει προγράμματα πρόληψης, εκπαιδευτικές δραστηριότητες ή δράσεις αύξησης της ευαισθητοποίησης σε συστηματική βάση. Η μεγαλύτερη έμφαση που δίνεται από το Υπουργείο είναι στον εντοπισμό περιστατικών οικογενειακής βίας μεταξύ των μαθητών δημοτικού και γυμνασίου. Ακόμα όμως και αυτές οι προσπάθειες δεν είναι αποτελεσματικές σύμφωνα με μια αξιολόγηση που διεξήχθη από τη Συμβουλευτική Επιτροπή για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια. Σύμφωνα με την έκθεση υπάρχει γενική έλλειψη ευαισθητοποίησης μεταξύ των καθηγητών και των εκπαιδευτικών σχετικά με το νομικό δικαίωμα προστασίας των παιδιών από τη βία, καθώς και έλλειψη συστηματικής κατάρτισης καθηγητών και εκπαιδευτικών σε θέματα οικογενειακής βίας.²⁵

Το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια, το Εθνικό Σχέδιο Δράσης κατά της Εμπορίας Προσώπων καθώς και το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Ισότητα Ανδρών και Γυναικών που εγκρίθηκαν πρόσφατα αναγνωρίζουν την ανάγκη παρεμβάσεων με βάση το σχολείο για την καταπολέμηση και την πρόληψη της βίας με βάση το φύλο και για την προώθηση της ισότητας των φύλων σε όλα τα επίπεδα της

23 Rosewater, A. (2003) 'Promoting Prevention Targeting Teens: An emerging Agenda to Reduce Domestic Violence', *Family Violence Prevention Fund*, p. 6.

24 Συμβουλευτική Επιτροπή για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια (2009) 'Αξιολόγηση των Υπηρεσιών που Παρέχονται στα Σχολεία για την Πρόληψη και Αντιμετώπιση των Περιστατικών Βίας στην Οικογένεια', Λευκωσία. [http://www.familyviolence.gov.cy/upload/research/erevna_2009_aksiologisi.pdf]

25 Αυτόθι, σελ. 12-13.

εκπαίδευσης. Εντούτοις, όπως συζητήθηκε παραπάνω, δεν έχει καθοριστεί συγκεκριμένος προϋπολογισμός ή χρονοδιάγραμμα για την αποτελεσματική και συστηματική εφαρμογή των δράσεων που προβλέπονται από τα Εθνικά Σχέδια Δράσης. Αμφισβητείται επίσης το κατά πόσον το Υπουργείο Παιδείας έχει λάβει σοβαρά υπόψη τον ρόλο του στην εφαρμογή αυτών των Εθνικών Σχεδίων Δράσης.

Επιπλέον, ένας τομέας ο οποίος υστερεί ακόμη σημαντικά είναι η σεξουαλική αγωγή η οποία θα μπορούσε να περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, μαθήματα για τις σχέσεις των φύλων και για τα σεξουαλικά και αναπαραγωγικά δικαιώματα, τις διαπροσωπικές σχέσεις και τη βία κατά των συντρόφων. Η σεξουαλική αγωγή δεν είναι ούτε υποχρεωτική από τον νόμο, ούτε εφαρμόζεται σε συστηματική βάση. Ειδικά μαθήματα σχετικά με τη σεξουαλική αγωγή, τις σχέσεις των φύλων και την αγωγή σε θέματα υγείας έχουν εφαρμοστεί sporadικά σε πιλοτική βάση κατά την τελευταία δεκαετία, δεν αποτελούν, όμως, επίσημα μέρος του εκπαιδευτικού προγράμματος σε κανένα επίπεδο. Ορισμένες πτυχές της σεξουαλικής αγωγής καλύπτονται από ευρύτερα μαθήματα βιολογίας, αγωγής σε θέματα υγείας και οικιακής οικονομίας. Μια ευκαιρία που έμεινε ανεκμετάλλευτη ως προς την ενσωμάτωση της σεξουαλικής αγωγής σε όλες τις βαθμίδες της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ήταν η πρόσφατη εκπαιδευτική μεταρρύθμιση που πραγματοποιήθηκε στην Κύπρο, κατά την οποία αναθεωρήθηκαν και αναδιαρθρώθηκαν σε μεγάλο βαθμό όλα τα εκπαιδευτικά προγράμματα των δημοτικών και των γυμνασίων. Παρόλο που οι μη κυβερνητικές οργανώσεις άσκησαν έντονη πολιτική πίεση για να συμπεριληφθεί η σεξουαλική αγωγή ως χωριστό μάθημα στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα της αγωγής υγείας σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης, δυστυχώς αυτό δεν κατάφερε να γίνει πραγματικότητα.

Πράγματι, στην Κύπρο, είναι περιορισμένη η έρευνα σχετικά με την κατάρτιση και τη νοοτροπία των εφήβων και των νέων ως προς τις σχέσεις των φύλων και τη σεξουαλικότητα, καθώς και την αντίληψη των μηνυμάτων που λαμβάνουν σχετικά με τη σεξουαλική αγωγή, αλλά τα μέχρι στιγμής στοιχεία μαρτυρούν χαμηλά επίπεδα και σημαντικά κενά στην κατάρτισή τους γύρω από τη σεξουαλικότητα και τη σεξουαλική και αναπαραγωγική υγεία.^{26 27}

Συνεπώς, υπάρχει άμεση ανάγκη ενεργούς και συστηματικής αντιμετώπισης του θέματος στο επίπεδο της πρωτογενούς πρόληψης μέσω της αύξησης της ευαισθητοποίησης των νέων σχετικά με τα ζητήματα που αναφέρθηκαν παραπάνω, χρησιμοποιώντας μεθόδους βασισμένες στην έρευνα, οι οποίες θα παρουσιάζουν ευαισθησία ως προς τις ιδιαιτερότητες των προκλήσεων που αντιμετωπίζουν οι έφηβοι και οι νέοι όσον αφορά στην ενδοοικογενειακή βία ως μορφή έμφυλης βίας.

Ελλείψει πραγματικής κυβερνητικής δράσης στον τομέα, αρκετές μη κυβερνητικές οργανώσεις δουλεύουν συστηματικά με νέους ανθρώπους στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού συστήματος για να αυξήσουν την επίγνωσή τους και να τους παράσχουν πληροφορίες σχετικά με θέματα ενδοοικογενειακής βίας. Για παράδειγμα, ο Σύνδεσμος για την Πρόληψη και Αντιμετώπιση της Βίας στην Οικογένεια παρέχει ενημερωτικές και εκπαιδευτικές υπηρεσίες, όπως παρουσιάσεις, σεμινάρια και ομιλίες για μαθητές, γονείς και καθηγητές. Πρόσφατα ο Σύνδεσμος, σε συνεργασία με τον Κυπριακό Σύνδεσμο Οικογενειακού Προγραμματισμού, έθεσε σε εφαρμογή ένα πρόγραμμα αύξησης της ευαισθητοποίησης στα δημοτικά σχολεία (για μαθητές και καθηγητές) στην Κύπρο, το οποίο αφορά σε όλες τις μορφές ενδοοικογενειακής βίας.

Ο Κυπριακός Σύνδεσμος Οικογενειακού Προγραμματισμού, μια μη κυβερνητική εθελοντική οργάνωση που αμύνεται, προστατεύει και συνηγορεί υπέρ των σεξουαλικών και αναπαραγωγικών δικαιωμάτων και υγείας (SRHR), συνεισφέρει επίσης στην πρόληψη των περιστατικών βίας με βάση το φύλο δουλεύοντας συστηματικά με καθηγητές, γονείς και παιδιά/εφήβους, διατηρώντας επίσημη συνεργασία με το Υπουργείο Παιδείας και το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. Τα εκπαιδευτικά προγράμματα σχετικά με τα σεξουαλικά και αναπαραγωγικά

26 Kapsou, M. (2006) 'Country Report: Cyprus', in Chruściel, E. *Youth's Voice: Report on Sexual and Reproductive Health and Rights in Central and Eastern Europe and Balkan countries*, Astra Network, Warsaw, Poland.

27 Kouta, C., Tolma, E.L. (2008) 'Sexuality, sexual and reproductive health: an exploration of the knowledge, attitudes and beliefs of the Greek-Cypriot adolescents', *Promotion & Education*, Vol. 15, No. 4, pp. 24-31.

δικαιώματα και υγεία περιλαμβάνουν επίσης μαθήματα σχετικά στην ισότητα των φύλων και τη βία κατά των γυναικών.

Το Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου (MIGS) δουλεύει με νέους και εφήβους για την πρόληψη της βίας με βάση το φύλο από το 2006, κυρίως μέσω της υλοποίησης ευρωπαϊκών προγραμμάτων. Το 2010, το MIGS ολοκλήρωσε ένα πρόγραμμα στα πλαίσια του Προγράμματος Δάφνη III (της Ευρωπαϊκής Επιτροπής) και το οποίο συντονίστηκε από την πόλη της Μοδένας (Ιταλία) με τίτλο «Perspective: Εκπαίδευση μέσω της Αλληλοδιδασκτικής Προσέγγισης για Μαθητές με στόχο την Ευαισθητοποίηση για την Αντιμετώπιση και την Πρόληψη της Βίας κατά των Γυναικών στην Ευρώπη». Εντός αυτού του πλαισίου το MIGS έχει υλοποιήσει εκπαιδευτικά εργαστήρια σε τρία γυμνάσια της Λευκωσίας σχετικά με τη βία με βάση το φύλο, όπου πάνω από 50 έφηβοι συμμετέχουν σε έναν ενεργό διάλογο και σε βιωματικές δραστηριότητες επί του θέματος. Οι έφηβοι εκπαιδεύτηκαν επίσης στις δεξιότητες εκπαίδευσης συνομηλίκων, έτσι ώστε μετά την εκπαίδευσή τους να έχουν την ικανότητα να εκπαιδεύσουν τους συνομηλίκους τους σε θέματα όπως ο εκφοβισμός, η βία στις ρομαντικές εφηβικές σχέσεις και τα στερεότυπα των φύλων.²⁸ Το 2011 το MIGS θα συνεχίσει το έργο του για την πρόληψη της έμφυλης βίας μεταξύ των εφήβων με ένα νέο έργο του προγράμματος Δάφνη III με τίτλο «Youth4Youth: Δίνοντας στους Νέους τη Δυνατότητα Πρόληψης της Έμφυλης Βίας μέσω της Αλληλοδιδασκτικής Προσέγγισης».

28 Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου (2010) 'Perspective: Peer Education Roots for School Pupils to Enhance Consciousness of Tackling and Impeding Women Violence in Europe', Πρόγραμμα Δάφνη III. [<http://www.medinstgenderstudies.org/news/perspective-peer-education-roots-for-school-pupils-to-enhance-consciousness-of-tackling-and-impeding-women-violence-in-europe/>]



ΣΤΗΡΙΞΗ ΚΑΙ ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΤΩΝ ΘΥΜΑΤΩΝ

4.1 Διατμηματικές Πρωτοβουλίες

Για να καταφέρουν οι γυναίκες να ξεπεράσουν τις συνέπειες της βίας και να αντιμετωπίσουν τις καταστάσεις οι οποίες τις καθιστούν ευάλωτες στη βία, χρειάζεται ένα ευρύ φάσμα υπηρεσιών υποστήριξης και βοήθειας. Αυτού του είδους οι υπηρεσίες θα πρέπει να περιλαμβάνουν καταφύγια γυναικών και μονάδες έκτακτης ανάγκης, τηλεφωνικές γραμμές υποστήριξης γυναικών, ψυχολογική συμβουλευτική και υποστήριξη, υγειονομική περίθαλψη, νομικές υπηρεσίες και προγράμματα επανένταξης και κοινωνικής ενσωμάτωσης. Είναι επίσης σημαντικό αυτές οι υπηρεσίες να παρέχονται από διαφορετικά όργανα και εμπλεκόμενους φορείς, συμπεριλαμβανομένων των γυναικείων οργανώσεων και των μη κυβερνητικών οργανώσεων, δεδομένης της πολυδιάστατης φύσης και των πολλαπλών συνεπειών της βίας κατά των γυναικών.

Συνεπώς, η διατμηματική συνεργασία θεωρείται απαραίτητη για την καταπολέμηση της ενδοοικογενειακής βίας. Ένα σημαντικό επίτευγμα της Συμβουλευτικής Επιτροπής είναι η εκπόνηση ενός Εγχειριδίου Διατμηματικών Διαδικασιών με στόχο να διευκρινισθούν οι λειτουργίες και ο ρόλος των επαγγελματιών στη διαδικασία χειρισμού περιστατικών βίας στην οικογένεια και το οποίο περιλαμβάνει τις Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας, τις Υπηρεσίες Υγείας, τις Υπηρεσίες Παιδείας, τη Νομική Υπηρεσία της Κυπριακής Δημοκρατίας καθώς επίσης και τις σχετικές μη κυβερνητικές οργανώσεις. Εντούτοις, σύμφωνα με μια εσωτερική αξιολόγηση του Εγχειριδίου, είναι σαφές ότι δεν ακολουθούνται όλες οι συστάσεις και οι κατευθυντήριες γραμμές και έτσι, επί του παρόντος, το Εγχειρίδιο αναθεωρείται σύμφωνα με τις συστάσεις της αξιολόγησης.²⁹ Παρόλα αυτά, σύμφωνα με έναν κυβερνητικό εκπρόσωπο, ακόμα και με αναθεωρημένες και βελτιωμένες διατμηματικές διαδικασίες, καμία συνεργασία δεν θα προσφέρει σημαντικό όφελος αν δεν είναι διαθέσιμοι οι απαραίτητοι πόροι και εγκαταστάσεις υποστήριξης. Αυτά που λείπουν ακόμα από το σύστημα υποστήριξης θυμάτων είναι οι διατμηματικές δομές και υπηρεσίες:

«Θεωρητικά το ιδανικό είναι να υπάρχει ένα πολύ καλό έγγραφο το οποίο θα καλύπτει όλες τις διατμηματικές διαδικασίες, κάτι που θα αποτελούσε πολύ καλή πρακτική για τη συνεργασία μεταξύ των κρατικών υπηρεσιών. Πρακτικά, όμως, δεν μπορούμε να βασιστούμε μόνο στις διατμηματικές διαδικασίες, ΑΛΛΑ στις διατμηματικές δομές και υπηρεσίες. Κατά τη γνώμη μου, η σύγχρονη προσέγγιση για την Κύπρο είναι να μπορέσει να εφαρμόσει όλες αυτές τις διαδικασίες μαζί, σε μία τοποθεσία και σε μία κοινή δομή, η οποία θα διαχειρίζεται την ολοκληρωμένη, διατμηματική παροχή υπηρεσιών σε κάθε περίπτωση»

ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΟΣ ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΣ

29 Συμβουλευτική Επιτροπή για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια (2004) Έκθεση Αξιολόγησης της Εφαρμογής των Διατμηματικών Διαδικασιών για το Χειρισμό Περιστατικών Βίας στην Οικογένεια. [http://www.familyviolence.gov.cy/upload/downloads/aksiologisi_diatmatikon_diadikasion_200501.pdf]

Ακόμα ένα θέμα το οποίο αποκαλύφθηκε κατά τη διάρκεια αυτής της μελέτης ήταν η μεγάλη έλλειψη έμπειρου, επαγγελματικού και σταθερού προσωπικού στις κρατικές υπηρεσίες που ασχολούνται με τα περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας. Αυτό θεωρήθηκε από τους περισσότερους ερωτηθέντες ένα από τα βασικά προβλήματα που παρεμποδίζουν τη σωστή συνεργασία των εμπλεκόμενων στο σύστημα υποστήριξης των θυμάτων. Αυτό είναι αποτέλεσμα της έλλειψης συστηματικής εκπαίδευσης επαγγελματικού προσωπικού σε όλες τις υπηρεσίες που ασχολούνται με την ενδοοικογενειακή βία σε όλους τους τομείς, συμπεριλαμβανομένης της Αστυνομίας, των Υπηρεσιών Κοινωνικής Ευημερίας και των Υπηρεσιών Υγείας. Εκπαιδευτικά εργαστήρια και προγράμματα για επαγγελματίες διοργανώνονται περιστασιακά από εκπαιδευτές από γυναικείες οργανώσεις οι οποίοι εργάζονται στον τομέα της καταπολέμησης της βίας, δυστυχώς, όμως, αυτό δεν μπορεί να αντικαταστήσει την ανάγκη για τακτική και συστηματική ενδοϋπηρεσιακή και διυπηρεσιακή εκπαίδευση.

Ακόμα ένα πρόβλημα που αναφέρθηκε ότι παρεμποδίζει τη διατηρηματική συνεργασία είναι η έλλειψη προόδου όσον αφορά τη θέσπιση ενιαίου συστήματος συλλογής δεδομένων για την καταγραφή των περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας μεταξύ των σχετικών εμπλεκόμενων φορέων. Σύμφωνα με τους συμμετέχοντες σε αυτήν την μελέτη, αυτό έχει ως αποτέλεσμα την ύπαρξη σοβαρών ελλείψεων μεθοδολογικής τεχνογνωσίας, η οποία θα ήταν ζωτικής σημασίας για τον εντοπισμό των θυμάτων και την παρακολούθηση της εξέλιξης των περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας.

Όσον αφορά την κρατική συνεργασία με τις μη κυβερνητικές οργανώσεις για την παροχή υπηρεσιών, αυτή λαμβάνει χώρα μέσω της επίσημης συνεργασίας με τον Σύνδεσμο για την Πρόληψη και Αντιμετώπιση της Βίας στην Οικογένεια, ο οποίος παρέχει τη μοναδική γραμμή βοήθειας για θέματα ενδοοικογενειακής βίας, καθώς και χώρο φιλοξενίας για γυναίκες θύματα βίας στην Κύπρο. Η κυβέρνηση συμβουλευεται τις μη κυβερνητικές οργανώσεις και τις γυναικείες οργανώσεις σχετικά με τις πολιτικές που αφορούν τη βία κατά των γυναικών, παρόλο που αυτές οι διαβουλεύσεις είναι συχνά επιφανειακές και δεν καταλήγουν πάντα σε πραγματικό αντίκτυπο/αποτέλεσμα επί των πολιτικών αυτών. Οι μη κυβερνητικές οργανώσεις εμπλέκονται στη Συμβουλευτική Επιτροπή για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια και στον Εθνικό Μηχανισμό για τα Δικαιώματα της Γυναίκας και με αυτόν τον τρόπο οι γυναικείες και οι μη κυβερνητικές οργανώσεις διαδραματίζουν συμβουλευτικό ρόλο και ερωτώνται άμεσα για θέματα όπως η εκπόνηση των Εθνικών Σχεδίων Δράσης. Δυστυχώς, όμως, παρόλο που οι μη κυβερνητικές οργανώσεις και οι γυναικείες οργανώσεις συμμετείχαν ενεργά στο προσχέδιο του ΕΣΔ για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια το οποίο υποβλήθηκε στις Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας για αναθεώρηση, αργότερα αγνοήθηκαν και πλέον δεν συμμετέχουν καθόλου στις δράσεις που προβλέπονται από το ΕΣΔ.

Συνεπώς, υπάρχει επιτακτική ανάγκη για μια διεπιστημονική προσέγγιση επί του θέματος εκ μέρους των κρατικών υπηρεσιών καθώς και για συστηματικότερη συνεργασία μεταξύ των μη κυβερνητικών οργανώσεων και των δημοσίων οργανισμών.

4.2 Αναγνώριση των Θυμάτων και Παρέμβαση

ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΥΗΜΕΡΙΑΣ ΚΥΠΡΟΥ

Ο ρόλος των Υπηρεσιών Κοινωνικής Ευημερίας Κύπρου (ΥΚΕ) στην καταπολέμηση της ενδοοικογενειακής βίας βασίζεται στους νόμους του 2000 και του 2004 σχετικά με την ενδοοικογενειακή βία και στον νόμο του 2001, ο οποίος αναφέρεται στους οικογενειακούς συμβούλους και στις αρμοδιότητές τους. Ο νόμος είναι συγκεκριμένος σχετικά με τις διαδικασίες που αφορούν περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας (δηλ. καταγγελία, υποστήριξη θυμάτων κ.λπ.) και οι αρμοδιότητες των υπηρεσιών κοινωνικής ευημερίας προκύπτουν από τους ανωτέρω νόμους. Σύμφωνα με τον σχετικό νόμο, είναι ευθύνη του «οικογενειακού συμβούλου» των ΥΚΕ να παρέχει ψυχολογική υποστήριξη στα θύματα, πρακτική βοήθεια (οικονομική και άλλη), πληροφορίες σχετικά με τις υπηρεσίες των ΥΚΕ, πληροφορίες σχετικά με τις υπηρεσίες άλλων δημοσίων οργανισμών και μη κυβερνητικών οργανώσεων και πληροφορίες σχετικά με τα δικαιώματα των θυμάτων. Σύμφωνα με τις ΥΚΕ,

αυτήν τη στιγμή υπάρχουν 67 οικογενειακοί σύμβουλοι εγκατεστημένοι στα τοπικά γραφεία των ΥΚΕ όπου αντιμετωπίζουν τις καταστάσεις που προκύπτουν. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι βοήθεια προσφέρεται μόνον εφόσον την ζητήσει το θύμα.

Σύμφωνα με το ΕΣΔ για την Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια, οι Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας θα είναι επίσης υπεύθυνες για την εκπαίδευση και τις εκπαιδευτικές δραστηριότητες ιδιαίτερα του προσωπικού τους, θα υποστηρίζουν όμως και προγράμματα για οικογένειες, ιδιαίτερα ανάμεσα στις ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού. Επιπλέον, το ΕΣΔ προβλέπει την ανάπτυξη κανονισμών για τη λειτουργία χώρων φιλοξενίας για θύματα βίας και την οικονομική στήριξη μη κυβερνητικών οργανώσεων και τοπικών αρχών για την παροχή υπηρεσιών σε θύματα βίας.³⁰

Οι Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας έτυχαν έντονης κριτικής από τους συμμετέχοντες σε αυτήν τη μελέτη. Το μεγαλύτερο μέρος της κριτικής επικεντρώθηκε στην έλλειψη συντονισμού και οργάνωσης σε σχέση με την κατάσταση ετοιμότητας για άμεση ανταπόκριση στα περιστατικά, καθώς και στη στελέχωση και στην κατάρτιση/τα προσόντα των Οικογενειακών Συμβούλων. Ένα μείζον ζήτημα ήταν το γεγονός ότι δεν διαθέτουν όλοι οι οικογενειακοί σύμβουλοι τα απαραίτητα προσόντα ώστε να παρέχουν την κατάλληλη βοήθεια στα θύματα.

«Τα περιστατικά Ενδοοικογενειακής Βίας χρήζουν ειδικής αντιμετώπισης και είναι σοβαρό μειονέκτημα να ορίζονται οικογενειακοί σύμβουλοι υπάλληλοι των υπηρεσιών κοινωνικής ευημερίας έτσι ώστε να υπάρχει μεγαλύτερος αριθμός οικογενειακών συμβούλων. Η ποιότητα της υπηρεσίας αμφισβητείται όταν υπάρχει έλλειψη τεχνογνωσίας»

ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΟΣ ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΣ

Οι όροι αναφοράς (terms of reference) για τους συμβούλους οικογενειακής βίας δεν ορίζονται ούτε από τον Νόμο Περί Βίας στην Οικογένεια ούτε από το Εγχειρίδιο Διατμηματικών Διαδικασιών. Πολλοί από αυτούς τους συμβούλους (ιδιαίτερα υπάλληλοι σε επιφυλακή οι οποίοι καλούνται από την αστυνομία για την αντιμετώπιση περιστατικών εκτός των τακτικών ωρών εργασίας τους) είναι στην πραγματικότητα απλώς υπάλληλοι των υπηρεσιών κοινωνικής ευημερίας και όχι εκπαιδευμένοι οικογενειακοί σύμβουλοι με πείρα στην ενδοοικογενειακή βία. Ένα ακόμα πρόβλημα είναι η ύπαρξη υψηλού ποσοστού κινητικότητας στους οικογενειακούς συμβούλους, οι οποίοι πολύ συχνά μεταφέρονται σε άλλες θέσεις εντός των ΥΚΕ, γεγονός το οποίο έχει ως αποτέλεσμα τη γενική έλλειψη τεχνογνωσίας, κατάρτισης και ικανότητας αντιμετώπισης περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας.

«Υπάρχουν υπάλληλοι (στις ΥΚΕ) με τους οποίους συνεργαζόμαστε, οι οποίοι φαίνεται να έχουν τις απαραίτητες γνώσεις, υπάρχουν, όμως, και άλλοι (οι οποίοι μπορεί να είναι καινούριοι) οι οποίοι δεν γνωρίζουν τις σχετικές διαδικασίες και συχνά μας ρωτούν τι πρέπει να κάνουν.»

ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΣ ΜΗ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ

«Ουσιαστικά φαίνεται ότι πραγματοποιούνται αρκετές αλλαγές στις Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας... και η συνεργασία μας έχει χειροτερεύσει. Είναι πλέον πιο δύσκολο να βρεις κάποιον να μιλήσεις για ένα συγκεκριμένο θέμα. Εάν βρεις κάποιον, τότε η συνεργασία είναι καλή, όμως είναι δύσκολο... υπάρχουν ημέρες που μιλάμε με κάποιον και ημέρες που μιλάμε με κάποιον άλλο γιατί το προσωπικό αλλάζει συνεχώς.»

ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΣ ΜΗ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ

Ορισμένοι συμμετέχοντες στη μελέτη τόνισαν το γεγονός ότι η ενδοοικογενειακή βία δεν θεωρείται πλέον προτεραιότητα για τις Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας, γεγονός που εμποδίζει τις Υπηρεσίες να εκτελούν επαρκώς τις υποχρεώσεις τους όπως προβλέπεται από τον νόμο. Οι εκπρόσωποι μη κυβερνητικών

30 Συμβουλευτική Επιτροπή για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια, *Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια (2010-2015)*, Λευκωσία.

οργανώσεων καθώς και κυβερνητικοί αξιωματούχοι δήλωσαν επίσης ότι τα θύματα δεν εμπιστεύονται τις ΥΚΕ και έχουν εκφράσει τη δυσαρέσκειά τους για τον τρόπο αντιμετώπισης των περιστατικών. Πράγματι, σε μια έκθεση του Μεσογειακού Ινστιτούτου Μελετών Κοινωνικού Φύλου (MIGS), που διερευνά τη σχέση μεταξύ της ενδοοικογενειακής βίας, της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, οι γυναίκες θύματα εξέφρασαν έντονη δυσαρέσκεια ως προς την αντιμετώπιση που έλαβαν από τις ΥΚΕ και δήλωσαν ότι οι βασικές τους ανάγκες δεν έτυχαν επαρκούς αντιμετώπισης.³¹

Πράγματι οι ΥΚΕ αντιμετωπίζουν σοβαρό πρόβλημα προσωπικού το οποίο έχει ως αποτέλεσμα την ανικανότητά τους να ανταποκρίνονται έγκαιρα και αποτελεσματικά στα περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας. Αυτό παρατηρείται κυρίως σε περιπτώσεις περιστατικών που συμβαίνουν εκτός του ωραρίου λειτουργίας τους, όπου συχνά καλούνται να αναλάβουν δράση άμεσα (υπάρχει μόνο ένας υπάλληλος σε επιφυλακή ανά περιοχή τις συγκεκριμένες ώρες). Επιπλέον, η έλλειψη προσωπικού και η συχνή μεταφορά των Οικογενειακών Συμβούλων σε νέες θέσεις σημαίνει ότι οι ΥΚΕ δεν μπορούν να παρέχουν στα θύματα την απαραίτητη συστηματική και μακροχρόνια υποστήριξη, καθώς δεν γίνεται να υπάρξει επαρκής και συνεχής παρακολούθηση των περιστατικών (follow-up).

Συμπερασματικά, φαίνεται ότι παρά το γεγονός ότι είναι κυρίως υπεύθυνες για όλες τις πτυχές υποστήριξης και βοήθειας των θυμάτων όπως ορίζεται από τον νόμο, οι Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας δεν αντιμετωπίζουν το θέμα της ενδοοικογενειακής βίας ως ζήτημα προτεραιότητας και δεν φέρνουν εις πέρας το καθήκον τους, να κρατούν δηλαδή τις γυναίκες και τα παιδιά ασφαλή από περιστατικά βίας.

Η ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ

Η Αστυνομία παραμένει το πρώτο σημείο επαφής για τα θύματα που αναζητούν υποστήριξη και βοήθεια. Σύμφωνα με την Αστυνομία, αυτό συμβαίνει γιατί οι περισσότερες καταγγελίες ενδοοικογενειακής βίας γίνονται αργά το απόγευμα, το βράδυ ή τα σαββατοκύριακα, όταν τα αστυνομικά τμήματα αποτελούν τη μοναδική διαθέσιμη και προσβάσιμη κρατική υπηρεσία για τα θύματα, δεδομένου ότι οι υπόλοιπες κρατικές υπηρεσίες, και κυρίως οι Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας, είναι κλειστές.³² Δεδομένου ότι η ενδοοικογενειακή βία είναι ένα από τα εγκλήματα με τις λιγότερες καταγγελίες, η έλλειψη διαθέσιμων υπηρεσιών σε 24ωρη βάση για τα θύματα που ενδέχεται να μην θέλουν να καταγγείλουν το περιστατικό αρχικά στην Αστυνομία μπορεί να θεωρηθεί πολύ σημαντικό μειονέκτημα του συστήματος.

Παρά το γεγονός ότι η Αστυνομία αποτελεί το πρώτο σημείο επαφής για τα θύματα, δεν μπορεί να παρέχει το είδος της υποστήριξης και της προστασίας (ψυχολογική υποστήριξη, οικονομική υποστήριξη, νομική υποστήριξη, πληροφορίες, ενδυνάμωση κ.λπ.) που χρειάζονται τα θύματα. Παρέχει βασική υποστήριξη και προστασία.³³ Σύμφωνα με τον εκπρόσωπο της Αστυνομίας, η ψυχολογική υποστήριξη των θυμάτων δεν μπορεί να είναι ευθύνη της αστυνομίας από τη στιγμή που υπάρχουν συγκεκριμένοι και ειδικευμένοι δημόσιοι οργανισμοί και μη κυβερνητικές οργανώσεις που μπορούν να παρέχουν βοήθεια αυτού του είδους. Κατά την άποψή του, ο ρόλος της Αστυνομίας είναι να επικεντρωθεί στην αποτελεσματική ποινική δίωξη των θυτών ώστε να διασφαλίσει τις καταδίκες η υποστήριξη των θυμάτων δεν μπορεί να υπερβεί την «πρωτογενή υποστήριξη» η οποία θα διευκολύνει τη λήψη καταθέσεων και τη συλλογή τεκμηρίων για τη στοιχειοθέτηση των υποθέσεων στο δικαστήριο. Πρακτικά, ωστόσο, αυτό εξαρτάται από τη διαθεσιμότητα και την προσβασιμότητα των οικογενειακών συμβούλων των Υπηρεσιών Κοινωνικής Ευημερίας να ανταποκρίνονται άμεσα σε αιτήσεις για βοήθεια, πράγμα το οποίο προς το παρόν δεν υπάρχει, όπως είδαμε και παραπάνω.

31 Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου (2010) *Φτώχεια και Κοινωνικός Αποκλεισμός των Γυναίκων Θυμάτων Βίας στην Οικογένεια*, Δεκέμβριος 2010, Λευκωσία. [<http://www.medinstgenderstudies.org/wp-content/uploads/Women-Violence-and-Social-Exclusion-Final.pdf>]

32 Σύμφωνα με την Αστυνομία, μόνο το 18% των περιπτώσεων ενδοοικογενειακής βίας αναφέρονται κατά την διάρκεια των κυβερνητικών ωρών εργασίας (07:30 – 14:30).

33 Βέης, Κ. (2010) 'Η ποινική εξέλιξη περιστατικών βίας στην οικογένεια: προεκτάσεις και ζητήματα που εγείρονται.', *Επιθεώρηση Κυπριακού Και Ευρωπαϊκού Δικαίου*, Τεύχος 11, σελ. 102-126. Δικαιονομία-Νομικές εκδόσεις, σελ. 6-11.

Σύμφωνα με την Αστυνομία, το γεγονός ότι το 90% των περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας που διερευνώνται ποινικά οδηγούνται στα δικαστήρια στέλνει «ένα ξεκάθαρο μήνυμα όσον αφορά στη σοβαρότητα και την αυστηρότητα με την οποία (η Αστυνομία) προσεγγίζει το θέμα».³⁴ Εντούτοις, φαίνεται ότι αυτή η προσέγγιση δεν αρκεί για να επιτευχθεί μια πρόσφορη ακρόαση των υποθέσεων και, τελικά, η καταδίκη του θύτη, όπως φαίνεται ξεκάθαρα από τα μικρά ποσοστά καταδίκης. Επιπλέον, όπως είδαμε παραπάνω, τα ποσοστά μη ποινικής εξέλιξης/διερεύνησης (Attrition) είναι πολύ υψηλά, γεγονός το οποίο χρήζει αντιμετώπισης. Και πάλι σύμφωνα με την Αστυνομία το πρόβλημα έγκειται στο ανεπαρκές σύστημα υποστήριξης θυμάτων:

«Πολλά περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας αναστέλλονται εξαιτίας ενός παράγοντα ζωτικής σημασίας, της σοβαρής ανεπάρκειας του πλαισίου υποστήριξης των θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας. Από τη στιγμή που φεύγει μια υπόθεση από την αστυνομία, τίθεται το ερώτημα του κατά πόσον υπάρχει ουσιώδης υποστήριξη για το θύμα. Χρειάζονται 1-2 χρόνια για την ολοκλήρωση μιας υπόθεσης. Τι συμβαίνει με το θύμα κατά τη διάρκεια αυτών των χρόνων; Κατά κανόνα, υπάρχει υποστήριξη και θεραπεία, όχι όμως σε ένα συγκεκριμένα δομημένο πλαίσιο, με υποστηρικτικές δομές οι οποίες θα βοηθούσαν το θύμα να αντεπεξέλθει στις δυσκολίες που ενδέχεται να προκύψουν μετά την καταγγελία.»

ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΣ ΚΥΠΡΟΥ, ΓΡΑΦΕΙΟ ΧΕΙΡΙΣΜΟΥ ΘΕΜΑΤΩΝ ΒΙΑΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΚΑΙ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ ΑΝΗΛΙΚΩΝ

Ακόμα ένα θέμα το οποίο επηρεάζει την αποτελεσματικότητα του τρόπου με τον οποίο η Αστυνομία χειρίζεται τα περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας είναι η έλλειψη συστηματικής εκπαίδευσης του προσωπικού της στο σύνολό του. Το 2002 δημιουργήθηκε από την Αστυνομία το Γραφείο χειρισμού θεμάτων βίας στην οικογένεια και κακοποίησης ανηλίκων, ένα τμήμα το οποίο ερευνά τα περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας και συλλέγει στατιστικά δεδομένα επί του θέματος. Το προσωπικό του Γραφείου περιλαμβάνει έναν δικηγόρο και έναν ψυχολόγο, οι οποίοι συνδράμουν τους Αστυνομικούς Σταθμούς όλης της χώρας. Ωστόσο, παρότι συνιστά θετική εξέλιξη, το Γραφείο δεν μπορεί να καλύψει το κενό που δημιουργεί η έλλειψη ειδικευμένου προσωπικού στην Αστυνομία. Σύμφωνα με την αξιολόγηση των διατμηματικών διαδικασιών, η Αστυνομία δεν διαθέτει εκπαιδευμένο προσωπικό σε κάθε αστυνομικό τμήμα, δεν υπάρχει πάντα γυναίκα αστυνομικός για να πάρει κατάθεση από τα θύματα και δεν είναι όλοι οι αστυνομικοί εκπαιδευμένοι όσον αφορά τη λήψη οπτικογραφημένων καταθέσεων. Ο Σύνδεσμος για την Πρόληψη και Αντιμετώπιση της Βίας στην Οικογένεια επιβεβαιώνει επίσης ότι οι αστυνομικοί δεν έχουν πάντα την ανάλογη πείρα για να αντιμετωπίσουν τα θύματα. Φαίνεται επίσης να υπάρχει έλλειψη ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης μεταξύ των αστυνομικών, γεγονός το οποίο επηρεάζει τον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζουν τα περιστατικά. Υπάρχουν θύματα που υποστηρίζουν ότι έχουν γίνει αντικείμενα γελοιοποίησης ή δεν έχουν ληφθεί σοβαρά υπόψη οι καταγγελίες τους για περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας. Αυτό επηρεάζει άμεσα την εμπιστοσύνη των θυμάτων προς την Αστυνομία, γεγονός που με τη σειρά του επηρεάζει την ικανότητα της Αστυνομίας να κινήσει ποινική έρευνα, ιδιαίτερα όταν το θύμα είναι ο μοναδικός μάρτυρας του περιστατικού βίας, όπως συμβαίνει συνήθως. Τέλος, αυτή η έλλειψη ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης θέτει σε κίνδυνο την ασφάλεια του θύματος και των παιδιών της.

Συνεπώς, παρόλο που υπάρχουν εκπαιδευμένοι αστυνομικοί με πείρα σε περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας, οι περισσότεροι δεν είναι και έτσι υπάρχει ασυνέπεια όσον αφορά την αποτελεσματική αντιμετώπιση των περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας από την Αστυνομία. Χωρίς συστηματική προσπάθεια, η αντιμετώπιση των περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας εναπόκειται στην προσωπική κατάρτιση και ευαισθητοποίηση του κάθε αστυνομικού, πράγμα που δεν αρκεί σε καμία περίπτωση.

ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΥΓΕΙΑΣ

Παρότι σε πολλές χώρες η βία κατά των γυναικών και ιδιαίτερα η ενδοοικογενειακή βία θεωρείται ζήτημα δημόσιας υγείας, το ίδιο δεν συμβαίνει στην Κύπρο και έτσι οι υπηρεσίες δημόσιας υγείας δεν διαδραματίζουν σχεδόν κανένα ρόλο στη συλλογή δεδομένων, στην πρόληψη (όσον αφορά στον εντοπισμό, την αύξηση της

34 Αυτόθι, σελ. 6-11.

ευαισθητοποίησης κ.λπ.) και στην αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας. Είναι ευρέως αναγνωρισμένο το γεγονός ότι οι Υπηρεσίες Υγείας μπορούν να διαδραματίσουν πολύ σημαντικό ρόλο στην έγκαιρη αναγνώριση της κακοποίησης, στην παροχή της απαραίτητης θεραπείας στα θύματα και στην παροχή της κατάλληλης φροντίδας στις γυναίκες για την αποφυγή της κλιμάκωσης της βίας και των βραχυπρόθεσμων αλλά και μακροπρόθεσμων συνεπειών της. Σύμφωνα με μια αξιολόγηση του ρόλου των υπηρεσιών υγείας στην αντιμετώπιση των περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας, οι επαγγελματίες υγείας δεν διαθέτουν ούτε τον χρόνο ούτε την εκπαίδευση για αναλάβουν πλήρως τη φροντίδα των θυμάτων. Πράγματι, οι επαγγελματίες υγείας επιδεικνύουν γενική έλλειψη ενημέρωσης σχετικά με τις αιτίες και τις συνέπειες της ενδοοικογενειακής βίας και τείνουν να δικαιολογούν τις πράξεις των θυτών και να μεταφέρουν την ευθύνη στα θύματα.³⁵ Δεν υπάρχει συστηματικό πρόγραμμα για την εξειδικευμένη εκπαίδευση των επαγγελματιών υγείας σχετικά με την ενδοοικογενειακή βία και οι ίδιοι οι επαγγελματίες νιώθουν ότι δεν είναι επαρκώς καταρτισμένοι ώστε να αναγνωρίζουν τα θύματα των περιστατικών βίας ή να επεμβαίνουν αποτελεσματικά. Επιπλέον, υπάρχει γενική έλλειψη ενημέρωσης των επαγγελματιών υγείας όσον αφορά στις υπάρχουσες υπηρεσίες υποστήριξης για τα θύματα και, συνεπώς, δεν είναι σε θέση να παραπέμψουν τα θύματα στις κατάλληλες υπηρεσίες.³⁶ Τα πολιτιστικά εμπόδια εξακολουθούν να αποτελούν αιτία ανεπαρκούς αναγνώρισης πιθανών θυμάτων βίας και περιλαμβάνουν την έλλειψη γνώσης της γλώσσας του θύματος και άλλους πολιτιστικούς παράγοντες που δεν επιτρέπουν την ανοιχτή συζήτηση του θέματος.

Σύμφωνα με το νέο ΕΣΔ για την ενδοοικογενειακή βία, οι Υπηρεσίες Υγείας θα διαδραματίζουν σημαντικότερο ρόλο στην πρόληψη και στην αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας μέσω της υλοποίησης σεμιναρίων γονικής μέριμνας για νέα ζευγάρια, της ενσωμάτωσης της ενδοοικογενειακής βίας στο πρόγραμμα ενδοϋπηρεσιακής εκπαίδευσης όλων των επαγγελματιών υγείας, συμπεριλαμβανομένων των γυναικολόγων, παιδιάτρων, γενικών ιατρών, μαιών κ.λπ. όπως επίσης και των ιατρών πρώτων βοηθειών.³⁷

ΓΥΝΑΙΚΕΙΕΣ ΚΑΙ ΜΗ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ

Όπως συζητήθηκε παραπάνω, το 82% των περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας που καταγγέλλονται στην αστυνομία καταγγέλλονται σε ώρες και ημέρες κατά τις οποίες η μόνη δημόσια υπηρεσία που είναι διαθέσιμη είναι η αστυνομία. Σε πολλές περιπτώσεις τα θύματα δεν έχουν πρόσβαση σε άλλες αρμόδιες υπηρεσίες, είτε γιατί είναι κλειστές είτε γιατί δεν είναι προσβάσιμες μέσω τηλεφώνου, ιδιαίτερα κατά τις μη εργάσιμες ώρες. Αυτό το γεγονός παρεμποδίζει τον αποτελεσματικό εντοπισμό των θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας καθώς και την προσβασιμότητα σε κρατικές υπηρεσίες υποστήριξης.

Οι μη κυβερνητικές οργανώσεις και μπορούν να διαδραματίσουν και διαδραματίζουν πολύ σημαντικό ρόλο στον εντοπισμό, στην παραπομπή και στην παροχή υποστήριξης σε θύματα ενδοοικογενειακής βίας. Ο Σύνδεσμος για την Πρόληψη και Αντιμετώπιση της Βίας στην Οικογένεια παρέχει το μοναδικό τηλεφωνικό κέντρο άμεσης βοήθειας καθώς και χώρο φιλοξενίας γυναικών που έχουν πέσει θύματα ενδοοικογενειακής βίας στην Κύπρο. Το τηλεφωνικό κέντρο άμεσης βοήθειας στελεχώνεται από εκπαιδευμένους ψυχολόγους και κοινωνικούς λειτουργούς οι οποίοι παρέχουν άμεση ψυχολογική υποστήριξη, καθοδήγηση και πληροφορίες σχετικά με τα δικαιώματα των θυμάτων καθώς και τον ορισμό προσωπικής συνάντησης με τον ψυχολόγο και τον κοινωνικό λειτουργό του Συνδέσμου. Εντούτοις, λόγω περιορισμένης χρηματοδότησης, το τηλεφωνικό κέντρο δεν είναι ανοικτό 24 ώρες το 24ωρο, αλλά καθημερινά από τις 10 το πρωί έως τις 10 το βράδυ.

35 Apostolidou, M., Apostolidou, Z., Biran, M., Kouta, C., Payiatsou, M., Mavrikiou, P. (2008) *Attitudes of Health Professionals on Violence in the Family*, United Nations Development Programme, Nicosia.

36 Αποστολίδου Μ., Αποστολίδου, Ζ., Παγιάτσου, Μ., Μαυρική, Π. (2007) 'Αξιολόγηση των Υπηρεσιών Υγείας που Παρέχονται σε Θύματα Βίας στην Οικογένεια', Συμβουλευτική Επιτροπή για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια, Λευκωσία. [www.familyviolence.com.cy]

37 Συμβουλευτική Επιτροπή για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια, *Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια (2010-2015)*, Λευκωσία. [http://www.familyviolence.gov.cy/upload/downloads/actionplan_2010-2013.pdf]

Ο Κυπριακός Σύνδεσμος Οικογενειακού Προγραμματισμού, στο πλαίσιο της παροχής υπηρεσιών σχετικά με τα δικαιώματα σεξουαλικής και αναπαραγωγικής υγείας, εφιστά συχνά την προσοχή των αρμόδιων υπηρεσιών, όπως ο Σύνδεσμος για την Πρόληψη και Αντιμετώπιση της Βίας στην Οικογένεια, η Αστυνομία ή/και οι Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας, σε θύματα ενδοοικογενειακής βίας ή άλλων μορφών βίας κατά των γυναικών, ανάλογα με την περίπτωση.

Η Κίνηση για Ισότητα, Στήριξη, Αντιρατσισμό (ΚΙΣΑ) είναι επίσης σημαντικός φορέας, δεδομένου ότι είναι η μοναδική μη κυβερνητική οργάνωση η οποία παρέχει δωρεάν νομικές και κοινωνικές υπηρεσίες, υποστήριξη, καθοδήγηση και συμβουλές σε μετανάστες/ριες, αιτούντες άσυλου και πρόσφυγες στην Κύπρο. Στο πλαίσιο αυτό, η ΚΙΣΑ διαδραματίζει καίριο ρόλο στον εντοπισμό θυμάτων βίας καθώς και στην παροχή υποστήριξης σε μετανάστριες που έχουν πέσει θύματα βίας. Μη κυβερνητικές οργανώσεις αναφέρουν ότι οι μετανάστριες αντιμετωπίζουν οικονομικά, γεωγραφικά και πολιτιστικά εμπόδια όσον αφορά την πρόσβασή τους σε επαρκή ψυχολογική, νομική, ιατρική και οικονομική υποστήριξη. Οι μετανάστριες δεν ενθαρρύνονται να ζητούν βοήθεια από δημόσιες υπηρεσίες και γενικά δεν δείχνουν εμπιστοσύνη σε αυτές λόγω ρατσιστικών, ξενοφοβικών και σεξιστικών συμπεριφορών μεταξύ των υπαλλήλων των δημόσιων υπηρεσιών. Αυτό καθιστά τον ρόλο των μη κυβερνητικών οργανώσεων όπως η ΚΙΣΑ όσον αφορά τον εντοπισμό θυμάτων, την παροχή νομικής και άλλου είδους στήριξης και την παραπομπή των θυμάτων σε άλλες αρμόδιες υπηρεσίες, ακόμα πιο σημαντικό.

4.3 Μονάδες Έκτακτης Ανάγκης και Καταφύγια Γυναικών

Στην Κύπρο δεν υπάρχουν δημόσια καταφύγια για θύματα ενδοοικογενειακής βίας, παρόλο που αυτά προβλέπονται από τον σχετικό νόμο καθώς και από το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τη Βία στην Οικογένεια. Σύμφωνα με το Συμβούλιο της Ευρώπης [σύσταση (2002)5], η ύπαρξη καταφυγίων, ο αριθμός των θέσεων, η προσβασιμότητά τους και ο καθορισμός προτύπων, είναι σαφείς δείκτες της βούλησης ενός κράτους να προστατεύσει τις γυναίκες από τη βία σε άμεσο πρακτικό επίπεδο. Παρά τις πολιτικές δεσμεύσεις για την προστασία των θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας και παρά την πρόσφατη έγκριση ενός Εθνικού Σχεδίου Δράσης, η αδυναμία της κυπριακής κυβέρνησης να διασφαλίσει την άμεση πρόσβαση των θυμάτων σε ασφαλή στέγαση καταδεικνύει την έλλειψη πραγματικής πολιτικής βούλησης σε αυτόν τον τομέα. Επιπλέον, δεν υπάρχει συγκεκριμένη διάταξη για τις μετανάστριες και δεν υπάρχουν στοιχεία τα οποία υποδεικνύουν ότι οι υπηρεσίες που παρέχονται χαρακτηρίζονται από πολιτιστική ευαισθησία.

Το 1990 ο Σύνδεσμος για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια ξεκίνησε τη λειτουργία του μοναδικού χώρου φιλοξενίας για θύματα ενδοοικογενειακής βίας στην Κύπρο και τώρα προσφέρει 12 θέσεις για γυναίκες θύματα της ενδοοικογενειακής βίας και για τα παιδιά τους. Σύμφωνα με τη σύσταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σχετικά με την ελάχιστη χωρητικότητα των καταφυγίων που είναι διαθέσιμα για τα θύματα ενδοοικογενειακής βίας, απαιτούνται άλλες 65 θέσεις για οικογένειες. Ο χώρος φιλοξενίας βρίσκεται στη Λευκωσία και άρα δεν είναι εύκολα προσβάσιμος σε γυναίκες από άλλες πόλεις ή από αγροτικές περιοχές. Ο χώρος φιλοξενίας χρηματοδοτείται από το κράτος και παρέχεται μέγιστη περίοδος διαμονής 6-8 εβδομάδων. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις κατά τις οποίες το άτομο δεν δύναται να φύγει, μπορεί να δοθεί επιπλέον χρόνος. Όταν ο χώρος φιλοξενίας είναι πλήρης, οι υπηρεσίες κοινωνικής ευημερίας περιθάλπουν τα θύματα σε ιδιωτικά και δημόσια νοσοκομεία και ορισμένες φορές σε μονάδες νοσηλείας. Σύμφωνα με τον Σύνδεσμο, ο χώρος φιλοξενίας δεν παρέχει απλώς στέγαση στις γυναίκες που την χρειάζονται, αλλά τους παρέχει και συμβουλευτικές υπηρεσίες και σε ορισμένες περιπτώσεις εργαστήρια ενδυνάμωσης, έτσι ώστε να αναγνωρίσουν τις ανάγκες τους και να πάρουν ελεύθερα την απόφαση να σπάσουν τον κύκλο της βίας.³⁸ Κατά το προσωπικό του συνδέσμου, υπάρχουν σχέδια για την έναρξη λειτουργίας ενός νέου χώρου φιλοξενίας μάλλον μέχρι το τέλος του 2012. Σύμφωνα με τον Σύνδεσμο, ο νέος χώρος φιλοξενίας θα έχει μεγαλύτερη

38 Σύνδεσμος για την Πρόληψη και Αντιμετώπιση της Βίας στην Οικογένεια. [www.domviolence.org.cy]

χωρητικότητα για τη φιλοξενία των θυμάτων, θα έχει μόνιμο προσωπικό και θα είναι επίσης προσβάσιμος για γυναίκες με αναπηρία.

Τα κύρια προβλήματα που αντιμετωπίζει ο Σύνδεσμος είναι ο περιορισμένος χώρος των καταφυγίων και η έλλειψη επαρκούς χρηματοδότησης. Φυσικά ένα ακόμα θέμα το οποίο προκύπτει είναι η εξάρτησή τους από το κράτος για χρηματοδότηση, γεγονός το οποίο θέτει υπό αμφισβήτηση την ανεξαρτησία τους καθώς και την πιθανότητα επέκτασης των δραστηριοτήτων τους. Επιπλέον, το γεγονός ότι το μοναδικό καταφύγιο της Κύπρου βρίσκεται στην πρωτεύουσα αποτελεί ένα ζωτικής σημασίας εμπόδιο για την παροχή περίθαλψης στις γυναίκες που πέφτουν θύματα ενδοοικογενειακής βίας λόγω γεωγραφικών, οικονομικών και άλλων λόγων. Το προσωπικό του Συνδέσμου πιστεύει ότι το κράτος οφείλει να διαδραματίζει πιο ενεργό ρόλο στην επίτευξη πλήρους παροχής υπηρεσιών στα θύματα βίας στην Κύπρο.

Ακόμη ένα θέμα που επηρεάζει τον Σύνδεσμο είναι η έλλειψη της διάστασης του φύλου στο έργο του. Παρόλο που ο Σύνδεσμος αναγνωρίζει πλήρως το γεγονός ότι η ενδοοικογενειακή βία επηρεάζει δυσανάλογα τις γυναίκες και τα κορίτσια, ο Σύνδεσμος εργάζεται εντός του εθνικού ορισμού της ενδοοικογενειακής βίας και δεν ενσωματώνει τη διάσταση της ενδοοικογενειακής βίας ως βίας βασισμένης στο φύλο και προερχόμενης από την ανισότητα μεταξύ των γυναικών και των ανδρών. Αυτό θέτει υπό αμφισβήτηση την κατανόηση της πραγματικής δυναμικής της ενδοοικογενειακής βίας εκ μέρους του Συνδέσμου και τελικά της ικανότητάς του να ικανοποιήσει τις ανάγκες των θυμάτων.

Παρά τους σοβαρούς περιορισμούς στο πεδίο εφαρμογής του έργου του, είναι αλήθεια ότι ο Σύνδεσμος καλύπτει ένα μεγάλο κενό όσον αφορά στην κάλυψη των αναγκών των θυμάτων και στην παροχή των υπηρεσιών που το κράτος δεν παρέχει επαρκώς ή δεν παρέχει καθόλου. Ο Σύνδεσμος συχνά διεξάγει αξιολογήσεις των υπηρεσιών του οι οποίες έχουν δείξει ότι τα θύματα είναι ικανοποιημένα με τις υπηρεσίες υποστήριξης που έλαβαν. Άλλοι εμπλεκόμενοι φορείς, όπως η Αστυνομία και οι ΥΚΕ έχουν αξιολογήσει τη συνεργασία τους με τον Σύνδεσμο ως εξαιρετικά επαγγελματική.

4.4. Μέτρα Προώθησης Κοινωνικής Ενσωμάτωσης

Η βία κατά των γυναικών αποτελεί αιτία και συνέπεια της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού των γυναικών.³⁹ Όλοι οι ερωτηθέντες συμφώνησαν ότι η φτώχεια και η οικονομική ή άλλου είδους εξάρτηση είναι οι πλέον συχνοί παράγοντες κινδύνου για την εμφάνιση βίας. Οι γυναίκες και τα παιδιά που ζουν σε βίαια περιβάλλοντα συχνά αντιμετωπίζουν «παγίδες φτώχειας», οι οποίες παρεμποδίζουν την ικανότητά τους να ξεφύγουν από αυτήν τη βία και να ξαναχτίσουν τις ζωές τους. Σύμφωνα με μια έκθεση από την WAVE (Γυναίκες Ενάντια στην Βία, Ευρώπη), οι «παγίδες φτώχειας» που οδηγούν τις γυναίκες θύματα βίας και τα παιδιά τους σε κοινωνικό αποκλεισμό περιλαμβάνουν: τον αντίκτυπο της βίας στην υγεία των γυναικών, τον αποκλεισμό από την εκπαίδευση και τη διά βίου μάθηση, την περιορισμένη πρόσβαση στην αγορά εργασίας που οδηγεί σε μειωμένους οικονομικούς πόρους, την εξάρτηση από τα δημόσια βοηθήματα, την έλλειψη στέγης, την μονογονεϊκότητα οικογένειας και τον κίνδυνο απέλασης ή/και άλλου είδους αποκλεισμό από δημόσια υποστήριξη και βοήθεια για τις μετανάστριες λόγω της ιδιότητάς τους αυτής.

Στα παραπάνω συμβάλλουν μεταξύ άλλων και οι δομικές ανισότητες που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες σε όλα τα επίπεδα, συμπεριλαμβανομένης της περιθωριοποιημένης θέσης τους στην αγορά εργασίας, του επίμονου μισθολογικού χάσματος μεταξύ γυναικών και ανδρών και της έλλειψης υψηλής ποιότητας και χαμηλού κόστους φύλαξης παιδιών. Αυτά μεταφράζονται σε χαμηλότερες συντάξεις για τις γυναίκες και μεγαλύτερη εξάρτηση από τη δημόσια βοήθεια και τις λοιπές υπηρεσίες κοινωνικής ευημερίας. Οι γυναίκες που βιώνουν ενδοοικογενειακή βία, ιδιαίτερα μετά από διαζύγιο, είναι ευάλωτες στη φτώχεια για πολλούς λόγους. Στις

39 Women Against Violence Europe (2009) 'Policy Paper on the Interdependency of Poverty and Women experiencing Domestic Violence, and Migrant women', WAVE Network. Vienna.

περισσότερες περιπτώσεις, δεν έχουν οικονομικά μέσα και μέρος να μείνουν και η πρόσβαση στην αγορά εργασίας είναι εξαιρετικά δύσκολη για αυτές. Η κατάσταση είναι ακόμη πιο επισφαλής για τις μετανάστριες, το νομικό καθεστώς των οποίων είναι συχνά συνδεδεμένο με αυτή του θύτη και έτσι δεν τους επιτρέπεται η πρόσβαση σε δημόσια οφέλη, ή/και διατρέχουν κίνδυνο απέλασης.

Η πλειοψηφία των συμμετεχόντων σε αυτήν τη μελέτη συμφώνησαν ότι η φτώχεια και ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι οι πλέον συχνοί παράγοντες κινδύνου για την εμφάνιση της βίας και αποτελούν τα κύρια εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες που ζουν σε τέτοιες βίαιες σχέσεις όσον αφορά το να ξεφύγουν από αυτές.

Σύμφωνα με την Αστυνομία, ένα από τα θέματα που σχετίζονται με την οικονομική εξάρτηση των γυναικών είναι το γεγονός ότι οι γυναίκες υπογράφουν εξουσιοδοτήσεις/εντολές και τραπεζικές εγγυήσεις που δίνουν στους συζύγους τους το δικαίωμα να διαχειρίζονται όλα τα οικονομικά, περιουσιακά και επιχειρηματικά τους ζητήματα. Έχει σημειωθεί επίσης ένας αριθμός περιστατικών πλαστογράφησης της υπογραφής της συζύγου από τον σύζυγο με σκοπό την εξασφάλιση δανείων και τραπεζικών εγγυήσεων. Ακόμη ένα εμπόδιο για την οικονομική ανεξαρτησία των γυναικών είναι το γεγονός ότι το κράτος δεν έχει αποτελεσματικούς μηχανισμούς επιβολής για τη συλλογή επιδομάτων διατροφής για τα παιδιά από τους άνδρες σε περίπτωση που δεν πληρώνουν και γενικότερα για μεγαλύτερη προστασία των διαζευγμένων γυναικών.

Στην Κύπρο, τα προγράμματα κοινωνικής ενσωμάτωσης και επανένταξης των θυμάτων βίας είναι σπάνια και δεν αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της υποστήριξης και της βοήθειας που παρέχεται από τις αρμόδιες δημόσιες υπηρεσίες ή/και τις μη κυβερνητικές οργανώσεις. Επικεντρώνονται κυρίως στην παροχή άμεσης βοήθειας όπως διαμονή και διατροφή καθώς και νομικών συμβουλών και υποστήριξης. Οι Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας (ΥΚΕ) είναι υπεύθυνες για την παροχή δημόσιας βοήθειας στα θύματα σύμφωνα με τον Νόμο του 2006 σχετικά με τη Δημόσια Βοήθεια. Σύμφωνα με τους Νόμους του 1991-2003 σχετικά με τη Δημόσια Βοήθεια και τις Υπηρεσίες, ένα άτομο το οποίο διαμένει νόμιμα στην Κύπρο και του οποίου οι πόροι δεν επαρκούν για την κάλυψη των βασικών του/της ιδιαίτερων αναγκών, δικαιούται παροχή οικονομικής βοήθειας ή/και κοινωνικών υπηρεσιών. Το 2006, ο Νόμος σχετικά με τη Δημόσια Βοήθεια τροποποιήθηκε με σκοπό την οικονομική ενδυνάμωση των αποδεκτών δημόσιας βοήθειας και την ενθάρρυνση της ενσωμάτωσής τους στην αγορά εργασίας. Τα θύματα βίας μπορούν να επωφεληθούν και επωφελούνται πράγματι του προγράμματος δημόσιας βοήθειας, αλλά τα περισσότερα το κάνουν ως «μονογονεϊκή οικογένεια» δεδομένου ότι πληρούν τα κριτήρια εισοδήματος και άλλες προϋποθέσεις. Οι μονογονεϊκές οικογένειες δικαιούνται επίσης πρόσθετα επιδόματα στο πλαίσιο αυτό. Για παράδειγμα, για τις μονογονεϊκές οικογένειες το 50% του καθαρού τους εισοδήματος από εργασία δεν λαμβάνεται υπόψη όταν καθορίζεται το δικαίωμα και το ποσό της δημόσιας βοήθειας. Επίσης, δεν λαμβάνεται υπόψη το επίδομα τέκνου. Οι μονογονεϊκές οικογένειες απολαμβάνουν επίσης πρόσθετης μηνιαίας επιδότησης η οποία περιλαμβάνει επιπρόσθετα ποσά για κάθε εξαρτώμενο τέκνο.

Εντούτοις, σύμφωνα με τους συμμετέχοντες σε αυτήν τη μελέτη, συχνά υπάρχουν μεγάλες καθυστερήσεις στην παροχή δημόσιας βοήθειας στα θύματα, γεγονός το οποίο τους θέτει σε εξαιρετικά ευπαθή θέση, καθώς συνήθως έχουν ανάγκη άμεσης οικονομικής υποστήριξης. Το γεγονός αυτό επηρεάζει ιδιαίτερα τις γυναίκες που βρίσκονται στον χώρο φιλοξενίας του Συνδέσμου για την Πρόληψη και Αντιμετώπιση της Βίας στην Οικογένεια και το μέλλον των οποίων είναι εξαιρετικά αβέβαιο. Η κατάσταση μπορεί να επιδεινωθεί περισσότερο στην περίπτωση των μεταναστριών, η κατάσταση παραμονής των οποίων είναι αβέβαιη και, ανάλογα με αυτήν την κατάσταση, ενδέχεται να μην δικαιούνται καμία δημόσια υποστήριξη. Σύμφωνα με το προσωπικό του Συνδέσμου, ακόμα και όταν φεύγουν από τον χώρο φιλοξενίας οι γυναίκες και καταφέρνουν να βρουν μια νέα στέγη και εργασία, η δημόσια βοήθεια συχνά δεν είναι αρκετή για να καλύψει τις βασικές τους ανάγκες καθώς και αυτές των παιδιών τους.

Η Εθνική Στρατηγική Κοινωνικής Ενσωμάτωσης της Κύπρου (2008-2010) περιγράφει έναν αριθμό μέτρων πολιτικής για την κοινωνική ένταξη των ευπαθών ομάδων, συμπεριλαμβανομένης της επαγγελματικής κατάρτισης, και μέτρα για την προώθηση της ένταξής τους στην αγορά εργασίας. Εντούτοις, οι γυναίκες

θύματα βίας δεν αναγνωρίζονται ως ξεχωριστή ευπαθής ομάδα εντός αυτού του πλαισίου. Αυτό είναι ένα από τα πιο σοβαρά προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα θύματα που χρειάζονται άμεση οικονομική υποστήριξη, φύλαξη παιδιών, πρόσβαση στην αγορά εργασίας ή/και επαγγελματική ή άλλου είδους κατάρτιση.

«Υπάρχει μεγάλο κενό στους μηχανισμούς υποστήριξης των γυναικών που είναι θύματα ενδοοικογενειακής βίας και ιδιαίτερα αφού φύγουν από τον χώρο φιλοξενίας, όσον αφορά στη δημόσια βοήθεια, τη στέγαση και επίσης τα προγράμματα επανένταξης.»

ΕΘΝΙΚΟΣ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ

Όταν σχεδιάζονται τα προγράμματα ένταξης/κοινωνικής ενσωμάτωσης, είναι απαραίτητο να λαμβάνονται υπόψη οι παράγοντες που συμβάλλουν στην περιθωριοποίηση των γυναικών σε όλους τους τομείς και οι οποίοι τις καθιστούν κοινωνικά ευάλωτες. Παρόλο που η οικονομική βοήθεια είναι σημαντική, πρέπει να τονιστεί ότι αυτή δεν μπορεί να θεωρηθεί ως πανάκεια στην αντιμετώπιση των θυμάτων της βίας. Τέτοια προγράμματα, πρέπει να περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων μέτρα για επαρκή στέγαση, εργασία, επαγγελματική κατάρτιση, φύλαξη παιδιών και να είναι συνδεδεμένα με την ισότητα των φύλων και το πλαίσιο των δικαιωμάτων των γυναικών. Έτσι, παρόλο που τα κοινωνικά επιδόματα είναι ζωτικής σημασίας για την άμεση υποστήριξη των θυμάτων βίας, πρέπει να συνοδεύονται από ενεργές πολιτικές ένταξης οι οποίες θα λαμβάνουν υπόψη τις συγκεκριμένες ανάγκες των γυναικών από τη διάσταση του φύλου.

4.5 Προγράμματα για τους Θύτες

Ο Σύνδεσμος για την Πρόληψη και Αντιμετώπιση της Βίας στην Οικογένεια εφαρμόζει δύο σχετικά προγράμματα παρέμβασης με το όνομα «Αγάπη χωρίς Πόνο» τα οποία έχουν σχεδιαστεί για τους θύτες της ενδοοικογενειακής βίας αλλά και για τα θύματα της βίας. Το πρώτο απευθύνεται σε άνδρες με βίαιη συμπεριφορά και έχει σχεδιαστεί με σκοπό να τους βοηθήσει να αναλάβουν την ευθύνη για τον θυμό και τη συμπεριφορά τους, να αλλάξει τη στάση και τις αντιλήψεις τους απέναντι στη βία αυτού του είδους και έτσι να εμποδίσει την επανεμφάνιση της βίαιης συμπεριφοράς. Το άλλο αφορά τις γυναίκες που έχουν πέσει θύματα βίας και αποσκοπεί, μέσα από τεχνικές αυτοεκτίμησης, να τους δώσει τη δυνατότητα να βρουν την εσωτερική τους δύναμη και να μπορέσουν να πάρουν τις καλύτερες αποφάσεις για τον εαυτό τους, καθώς και για τις σχέσεις τους. Έτσι, το πρόγραμμα διαθέτει προληπτικό χαρακτήρα, αλλά και στοιχεία θεραπείας, με την έννοια ότι έχει ως στόχο να εμποδίσει τις αρνητικές σκέψεις και τα συναισθήματα που μπορεί να οδηγήσουν σε βίαιες συμπεριφορές, καθώς και να βοηθήσει τις γυναίκες να ξεπεράσουν τον συναισθηματικό πόνο και την κακοποίηση, μέσω της εφαρμογής ειδικών τεχνικών αυτοθεραπείας. Το πρόγραμμα εφαρμόζεται από το 2007 και έχουν συμμετάσχει συνολικά 98 άτομα, 43 άνδρες και 55 γυναίκες. Σύμφωνα με το προσωπικό του Συνδέσμου, το πρόγραμμα έχει αξιολογηθεί εσωτερικά με τη χρήση ερωτηματολογίων και έχει πετύχει θετικά αποτελέσματα ως προς την αλλαγή της συμπεριφοράς και τη δημιουργία αυτοεκτίμησης. Μέχρι σήμερα δεν έχει υπάρξει εξωτερική αξιολόγηση του προγράμματος.

Το πρόγραμμα «Αγάπη χωρίς Πόνο» επαινήθηκε από την κυβέρνηση ως απαραίτητο και καινοτόμο πρόγραμμα για τη συμπλήρωση του κενού στην παροχή υποστήριξης στους θύτες. Ωστόσο, κάποιοι συμμετέχοντες σε αυτήν τη μελέτη εξέφρασαν την ανησυχία ότι τέτοιου είδους προγράμματα ενδέχεται στο μέλλον να χρησιμοποιηθούν για την αποφυγή νομικών κυρώσεων.⁴⁰ Επιπλέον, έγινε κατανοητό ότι υπάρχουν ελάχιστα στοιχεία που καταδεικνύουν ότι τέτοιου είδους προγράμματα είναι αποτελεσματικά στην αντιμετώπιση των βίαιων πρακτικών των ανδρών και ότι η χρήση τέτοιων κοινωνικών παρεμβάσεων ως πολιτικών γενικής εφαρμογής ανεξάρτητα από την ποιότητά τους μπορεί να είναι επικίνδυνη.⁴¹

40 Βέης, Κ. (2010) 'Η ποινική εξέλιξη περιστατικών βίας στην οικογένεια: προεκτάσεις και ζητήματα που εγείρονται', *Επιθεώρηση Κυπριακού Και Ευρωπαϊκού Δικαίου*, Τεύχος 11, σελ. 102-126. Δικαιονομία-Νομικές εκδόσεις, σελ. 12.

41 Antić Gaber, M. (2009) *Violence in the EU Examined: Policies on Violence against Women, Children and Youth in 2004 EU accession countries*, 1st edition. University of Ljubljana: Faculty of Arts. [<http://www.ff.unilj.si/fakulteta/Dejavnosti/ZIFF/DAPHNEeng/Publications/BOOK%20Violence%20in%20the%20EU%20Examined.pdf>]

Υπάρχει επίσης άμεσος κίνδυνος για τις συντρόφους και τις πρώην συντρόφους όταν προσφέρεται μια υπηρεσία που φαίνεται να δίνει την ελπίδα ότι ο θύτης μπορεί να αλλάξει την καταχρηστική συμπεριφορά του. Πράγματι, όταν ένας θύτης παρακολουθεί τέτοια προγράμματα, η σύντροφός του μπορεί να αποφασίσει να παραμείνει ή να επιστρέψει στη σχέση (δεδομένων των προσωπικών, οικονομικών και κοινωνικών πιέσεων), γεγονός που μπορεί να την θέσει σε άμεσο κίνδυνο. Επιπλέον, αν αναγνωρίζουμε τη βία κατά των γυναικών ως δομικό ζήτημα που συνδέεται με τις άνισες σχέσεις εξουσίας μεταξύ ανδρών και γυναικών, τότε τα προγράμματα για τους θύτες δεν μπορούν να αντιμετωπίζουν μόνο τα θέματα διαχείρισης θυμού, αλλά πρέπει να αντιμετωπίζουν και τις αντιλήψεις για το φύλο στις οποίες βασίζεται η καταχρηστική συμπεριφορά. Ένα άλλο ανησυχητικό ζήτημα είναι ο βαθμός στον οποίο τα προγράμματα για τους θύτες μπορούν να αποσπάσουν μέρος της χρηματοδότησης από προγράμματα και υπηρεσίες για γυναίκες που ήδη αντιμετωπίζουν τεράστιο έλλειμμα χρηματοδότησης για να το διαθέσουν σε σχετικά μη δοκιμασμένα προγράμματα για άνδρες.

Ωστόσο, ο σκοπός εδώ δεν είναι να απορριφθούν συνολικά τα προγράμματα για τους θύτες, αλλά να τεθούν κάποια σημαντικά ερωτήματα για περαιτέρω μελέτη και προβληματισμό, ώστε να διασφαλίσουμε ότι πρώτη προτεραιότητα είναι η ασφάλεια των θυμάτων. Πρώτον, τα προγράμματα για τους θύτες δεν θα πρέπει να χρησιμοποιούνται με σκοπό την αποφυγή των νομικών συνεπειών της εγκληματικής συμπεριφοράς όπως ορίζεται από τον νόμο. Δεύτερον, τα προγράμματα για τους θύτες πρέπει να εφαρμόζονται σε στενή συνεργασία/συντονισμό με προγράμματα που αφορούν στην προστασία των γυναικών και να ενσωματώνουν μια οπτική ισότητας των φύλων. Είναι επίσης απαραίτητο να πραγματοποιείται συστηματική αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των προγραμμάτων και να εξετάζεται αν αυτή η αποτελεσματικότητα δικαιολογεί το κόστος τους, ώστε να μην αποσπάται μέρος της χρηματοδότησης εις βάρος των υπηρεσιών για τα θύματα.

4.6. Νομικές Υπηρεσίες και Νομική Βοήθεια

Η Νομική Υπηρεσία της Κυπριακής Δημοκρατίας είναι ο αρμόδιος φορέας για τις υποθέσεις ενδοοικογενειακής βίας που θεωρούνται ιδιαίτερα σοβαρές ή θα οδηγηθούν στο Ποινικό Δικαστήριο. Τέτοιες υποθέσεις παραπέμπονται στο δικαστήριο από εισαγγελείς, οι οποίοι ενεργούν σύμφωνα με τη νομική καθοδήγηση του Γραφείου του Γενικού Εισαγγελέα.⁴² Όλες οι άλλες υποθέσεις ενδοοικογενειακής βίας παραπέμπονται στο Οικογενειακό Δικαστήριο και τα θύματα μπορούν να ζητήσουν νομική βοήθεια αν δεν έχουν την οικονομική δυνατότητα να προσλάβουν δικηγόρο.

Σύμφωνα με το Εγχειρίδιο Διατμηματικών Διαδικασιών, η Νομική Υπηρεσία της Δημοκρατίας ορίζει μια δεκαπενταμελή ομάδα με ειδίκευση στην ενδοοικογενειακή βία. Αυτή η ομάδα είναι υπεύθυνη για την εξέταση των καταγγελιών και την παραπομπή αυτών στις αρμόδιες αρχές, όπως στην Αστυνομία, στις Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας κ.λπ. Αυτή η ομάδα είναι επίσης υπεύθυνη για τον χειρισμό των υποθέσεων ενδοοικογενειακής βίας στο Ποινικό Δικαστήριο. Επιπλέον, ένας εξειδικευμένος νομικός λειτουργός είναι διαθέσιμος για νομικές συμβουλές σχετικά με την ενδοοικογενειακή βία όλο το εικοσιτετράωρο.

Παρά τα παραπάνω, στην πραγματικότητα αυτή η δεκαπενταμελής ομάδα δεν λειτουργεί και οι εισαγγελείς δεν έχουν καμία εξειδίκευση στην ενδοοικογενειακή βία. Αυτό επιβεβαιώθηκε από την εκπρόσωπο της Νομικής Υπηρεσίας, η οποία δήλωσε ότι οι υποθέσεις ενδοοικογενειακής βίας οδηγούνται στο δικαστήριο από εισαγγελείς που ειδικεύονται στο γενικό ποινικό δίκαιο, όμως δεν έχουν απαραίτητα την πείρα ώστε να χειρίζονται συγκεκριμένα υποθέσεις ενδοοικογενειακής βίας. Στην πραγματικότητα, η Νομική Υπηρεσία δεν υποστηρίζει ούτε βλέπει την ανάγκη εξειδίκευσης στην οικογενειακή βία για την αποτελεσματική δίωξη των ποινικών υποθέσεων. Η εκπρόσωπος της Νομικής Υπηρεσίας που συμμετείχε στην παρούσα μελέτη δήλωσε ότι σε όλες τις ποινικές υποθέσεις αποδίδεται η ίδια προτεραιότητα και αντιμετωπίζονται με την ίδια σοβαρότητα ανεξάρτητα από το θέμα και ανεξάρτητα από την πείρα του κατηγορού στο συγκεκριμένο θέμα. Συνέχισε

42 Γραφείο Γενικού Εισαγγελέα της Κυπριακής Δημοκρατίας. [http://www.law.gov.cy/law/lawoffice.nsf/dmlindex_gr?OpenDocument]

υποστηρίζοντας ότι αν ένας εισαγγελέας ειδικεύεται στο ποινικό δίκαιο, τότε δεν θα πρέπει να έχει σημασία αν το θύμα είναι γυναίκα, ηλικιωμένος ή παιδί.

Επιπλέον, σύμφωνα με τους συμμετέχοντες στην παρούσα μελέτη, αν και θεωρητικά πρέπει να υπάρχει εισαγγελέας διαθέσιμος όλο το εικοσιτετράωρο για να προσφέρει επείγουσες νομικές συμβουλές, αυτό σπάνια συμβαίνει και συχνά ο επί καθηκοντι λειτουργός δεν μπορεί να εντοπιστεί ή δεν είναι διαθέσιμος.

Έτσι, η Νομική Υπηρεσία διαδραματίζει πολύ μικρό ρόλο στην αποτελεσματική υποστήριξη των θυμάτων, γεγονός που έχει άμεση επίπτωση στα ποσοστά «πρόωρης λήξης», μη ποινικής εξέλιξης και καταδίκης στις υποθέσεις ενδοοικογενειακής βίας. Γενικά, υπάρχει έλλειψη εξειδίκευσης των εισαγγελέων στην ενδοοικογενειακή βία, καθώς και έλλειψη ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης.

Σχετικά με τη νομική υποστήριξη από τους νομικούς συμβούλους και τους δικηγόρους, σύμφωνα με μελέτη του Μεσογειακού Ινστιτούτου Μελετών Κοινωνικού Φύλου, τα θύματα βίας εξέφρασαν έντονη δυσαρέσκεια για την υποστήριξη που τους προσφέρθηκε.⁴³ Επεσήμαναν ότι δεν τους προσφέρθηκε επαρκής και ικανοποιητική πληροφόρηση σχετικά με τη νομική διαδικασία, δεν είχαν εκτενή πληροφόρηση σχετικά με τα δικαιώματά τους και παραπονέθηκαν ακόμη και ότι οι υποθέσεις τους αντιμετωπίστηκαν με αδιαφορία. Αυτό συνέβη κυρίως στην περίπτωση των μεταναστριών, που ένιωθαν ότι ήταν θύματα προκατάληψης και διάκρισης από τους δικηγόρους τους.

4.7. Έλλειψη Ενημέρωσης Ανάμεσα στους Επαγγελματίες που Παρέχουν Υπηρεσίες

Είναι αποδεδειγμένο ότι υπάρχει ευρέως διαδεδομένη προκατάληψη σε σχέση με την ενδοοικογενειακή βία, όπως και με άλλες μορφές βίας κατά των γυναικών. Οι γυναίκες που είναι θύματα ενδοοικογενειακής βίας βιώνουν τον φόβο του στιγματισμού, ενώ αντιμετωπίζουν και κοινωνικές νόρμες που αποδέχονται και θεωρούν φυσιολογική τη βία. Οι ίδιες οι γυναίκες αντιμετωπίζουν επίσης έλλειψη ενημέρωσης σχετικά με τα δικαιώματά τους και πληροφόρησης σχετικά με τις διαθέσιμες υπηρεσίες υποστήριξης. Επιπλέον, έρευνες έχουν δείξει ότι υπάρχει γενική δυσπιστία απέναντι στις κρατικές υπηρεσίες και την ικανότητά τους να παρέχουν επαρκή προστασία και υποστήριξη.⁴⁴

Δυστυχώς, όπως είδαμε παραπάνω, τέτοιου είδους στάσεις συναντώνται σε όλες τις κρατικές υπηρεσίες και τις υπηρεσίες μη κυβερνητικών οργανώσεων στον τομέα της ενδοοικογενειακής βίας. Και πάλι, παρά το γεγονός ότι η πλειοψηφία των επαγγελματιών που παρέχουν υπηρεσίες αναγνωρίζουν ότι οι γυναίκες επηρεάζονται δυσανάλογα από την ενδοοικογενειακή βία, οι περισσότεροι συμμετέχοντες στην παρούσα μελέτη υποστήριξαν έντονα την ουδετερότητα ως προς το φύλο της νομοθεσίας σχετικά με την ενδοοικογενειακή βία και των πολιτικών καταπολέμησης του φαινομένου. Η απουσία της διάστασης του φύλου και η ευρεία σύγχυση ως προς τη διάσταση του φύλου στο θέμα της βίας μπορεί να οφείλεται εν μέρει στο γεγονός ότι ο όρος «διάσταση του φύλου» ερμηνεύεται λανθασμένα ως διάκριση εις βάρος των ανδρών. Η ευαισθησία ως προς το φύλο δεν γίνεται αντιληπτή ως αναγνώριση των διαφορών και των ιδιαίτερων αναγκών των ανδρών και των γυναικών ή ως αναγνώριση του γεγονότος ότι οι εμπειρίες περιστατικών βίας των γυναικών και των ανδρών διαφέρουν. Αντίθετα, παρερμηνεύεται ως μηχανισμός που παρέχει προτιμησιακή μεταχείριση στις γυναίκες. Όταν συζητείται η βία κατά των γυναικών στην Κύπρο, υπάρχουν πάντα κάποιοι που εναντιώνονται στον όρο, υποστηρίζοντας ότι οι άνδρες μπορούν επίσης να βιώσουν περιστατικά βίας από γυναίκες.

«Με ικανοποιεί απόλυτα ο ορισμός της ενδοοικογενειακής βίας, επειδή καλύπτει τόσο τους άνδρες όσο και τις γυναίκες. Αν έχω μια υπόθεση όπου το θύμα της ενδοοικογενειακής βίας είναι άνδρας, πρέπει να

43 Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου (2010) Φτώχεια και Κοινωνικός Αποκλεισμός των Γυναικών Θυμάτων Βίας στην Οικογένεια, Δεκέμβριος 2010, Λευκωσία. [<http://www.medinstgenderstudies.org/wp-content/uploads/Women-Violence-and-Social-Exclusion-Final.pdf>]

44 Αυτόθι, σελ. 32-49.

μπορώ να ασκήσω δίωξη στον θύτη με τους ίδιους όρους. Διαφορετικά οι γυναίκες θα επωφελούνται και οι άνδρες θα χάνουν».

ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΟΣ ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΣ

Κάποιοι από τους συμμετέχοντες στην παρούσα μελέτη εκδήλωσαν επίσης στερεότυπες αντιλήψεις για την ενδοοικογενειακή βία και ιδιαίτερα για τα θύματα. Παρουσίασαν έλλειψη κατανόησης της δυναμικής της ενδοοικογενειακής βίας και δεν υπήρξε ανάλυση του φαινομένου από την οπτική του φύλου. Είναι επίσης προφανές ότι όσοι εργάζονται με θύματα ενδοοικογενειακής βίας και είναι υπεύθυνοι για την προστασία τους διακατέχονται από μια γενική νοοτροπία «απόδοσης ευθυνών στο θύμα».

«Γιατί οι γυναίκες μένουν με βίαιους συζύγους; Γιατί δεν τους εγκαταλείπουν; Δεν νομίζω ότι στην εποχή μας οι γυναίκες αναγκάζονται να παραμείνουν με έναν βίαιο σύζυγο».

ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΟΣ ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΣ

Η έλλειψη πραγματικής διάστασης του φύλου στην παροχή υπηρεσιών δεν σημαίνει μόνο ότι τα θύματα στερούνται την υποστήριξη που χρειάζονται, αλλά στέλνει επίσης το μήνυμα ότι οι θύτες μπορούν να ασκούν βία ατιμώρητα. Η ύπαρξη συστηματικών προγραμμάτων εκπαίδευσης αναφορικά με τη βία κατά των γυναικών και την ισότητα των φύλων είναι ζωτικής σημασίας για όλους τους επαγγελματίες που λειτουργούν ως μεσολαβητές για τον εντοπισμό θυμάτων και παρέχουν πρόσβαση στις υπηρεσίες υποστήριξης θυμάτων. Αυτό θα πρέπει να περιλαμβάνει τους λειτουργούς της Νομικής Υπηρεσίας, καθώς και τις δικαστικές αρχές. Αυτά τα προγράμματα πρέπει να αποσκοπούν στην αλλαγή της στάσης των επαγγελματιών απέναντι στην ενδοοικογενειακή βία και απέναντι στα θύματα ενδοοικογενειακής βίας.

5

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τα εθνικά δεδομένα σχετικά με την εξάπλωση της ενδοοικογενειακής βίας και τα μόνα διαθέσιμα δεδομένα είναι αυτά που συλλέγονται από την Αστυνομία και τον Σύνδεσμο για την Πρόληψη και Αντιμετώπιση της Βίας στην Οικογένεια, τη μοναδική μη κυβερνητική οργάνωση που παρέχει στα θύματα ενδοοικογενειακής βίας υπηρεσίες, στις οποίες περιλαμβάνεται χώρος φιλοξενίας και τηλεφωνικό κέντρο που είναι ανοικτό όλο το εικοσιτετράωρο. Η ανεπάρκεια δεδομένων σχετικά με τη βία κατά των γυναικών σημαίνει ότι βασιζόμαστε στις στατιστικές της αστυνομίας για την αναγνώριση των τάσεων στα καταγγελλθέντα περιστατικά βίας κατά των γυναικών, αλλά δεν υπάρχει πραγματική εικόνα για την εξάπλωση της ενδοοικογενειακής βίας στην Κύπρο. Αυτό προφανώς παρεμποδίζει τη χάραξη πολιτικής με βάση την πληροφόρηση πάνω στο θέμα και έχει ως αποτέλεσμα ανεπαρκείς υπηρεσίες για την παροχή υπηρεσιών υποστήριξης και προστασίας για τις γυναίκες.

Είναι προφανές ότι υπάρχει μια γενική αυξητική τάση αναφοράς των περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας, καθώς ο αριθμός των καταγγελλθέντων περιστατικών έχει σχεδόν διπλασιαστεί την τελευταία δεκαετία. Από τα διαθέσιμα δεδομένα φαίνεται επίσης ότι τα περισσότερα θύματα είναι γυναίκες που αντιμετωπίζουν βία από αρσενικά μέλη της οικογένειας. Το θέμα της ενδοοικογενειακής βίας έχει λάβει αυξημένη υποστήριξη από την κυβέρνηση της Κύπρου κατά την τελευταία δεκαετία, γεγονός που έχει οδηγήσει σε αυξημένη γνωστοποίηση του προβλήματος και ίσως έχει συμβάλει στην αύξηση των ποσοστών αναφοράς περιστατικών. Ωστόσο, η ενδοοικογενειακή βία εξακολουθεί να είναι ένα από τα λιγότερο αναφερόμενα εγκλήματα στην Κύπρο και τα ποσοστά καταδίκης είναι από τα χαμηλότερα στην Ευρώπη.

Η Κύπρος διαθέτει ολοκληρωμένο νομοθετικό πλαίσιο για την καταπολέμηση της ενδοοικογενειακής βίας και πιο πρόσφατα υιοθέτησε ένα Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια (2010-2015). Παρά το γεγονός αυτό, το νομοθετικό πλαίσιο είναι ουδέτερο ως προς το φύλο και δεν λαμβάνει υπόψη τις σχέσεις εξουσίας ανάμεσα στα δύο φύλα που σχετίζονται με τη βία κατά των γυναικών. Αυτό έχει οδηγήσει στο γεγονός ότι όλες οι πολιτικές και τα μέτρα για την καταπολέμηση της ενδοοικογενειακής βίας στην Κύπρο δεν περιλαμβάνουν τη διάσταση του φύλου και, επομένως, δεν κατορθώνουν να αντιμετωπίσουν τα βαθύτερα αίτια της βίας κατά των γυναικών, ούτε να αντιμετωπίσουν τις ιδιαίτερες ανάγκες των γυναικών που πέφτουν θύματα βίας και των παιδιών τους. Ομοίως, αν και το ΕΣΔ για τη Βία στην Οικογένεια αναγνωρίζει ότι η βία επηρεάζει δυσανάλογα τις γυναίκες και ότι οι θύτες είναι άνδρες, δεν ενσωματώνει πλήρως της διάσταση του φύλου. Επιπλέον, δεν έχει χορηγηθεί συγκεκριμένος προϋπολογισμός για την εφαρμογή του ΕΣΔ ούτε έχει καθορισθεί χρονοδιάγραμμα για τις προβλεπόμενες δράσεις.

Ως προς την πρόληψη, η δράση έχει επικεντρωθεί κυρίως στη δευτερογενή και τριτογενή πρόληψη και δεν έχει καταφέρει να αντιμετωπίσει τα βαθύτερα αίτια της βίας. Η σχέση ανάμεσα στη βία κατά των γυναικών και την ανισότητα των φύλων σε όλους τους τομείς της ζωής δεν έχει αναλυθεί ή αντιμετωπιστεί με οποιονδήποτε αποτελεσματικό τρόπο στα προγράμματα και τις δραστηριότητες πρόληψης.

Οι δραστηριότητες πρόληψης έχουν πάρει σε μεγάλο βαθμό τη μορφή δράσεων ευαισθητοποίησης του κοινού, χωρίς να υπάρχουν πραγματικές αποδείξεις για την ευρύτερη επίδρασή τους στην κοινωνία. Λιγότερη προσοχή έχει αποδοθεί στις παρεμβάσεις στο σχολείο, με την εξαίρεση κάποιων μη κυβερνητικών οργανώσεων που εργάζονται με νέους και εφήβους σε συστηματική βάση, για να αμφισβητήσουν τη στάση και τις αντιλήψεις με βάση το φύλο που υποστηρίζουν και διαιωνίζουν τη βία κατά των γυναικών. Παρά τη δέσμευση ότι συνολική σεξουαλική αγωγή επρόκειτο να ενσωματωθεί στα σχολικά προγράμματα κατά την πρόσφατη εκπαιδευτική μεταρρύθμιση, κάτι τέτοιο δεν συνέβη, αποτελώντας μια ανεκμετάλλευτη ευκαιρία ευαισθητοποίησης των νέων και αμφισβήτησης της κυρίαρχης γνώσης και στάσης σχετικά με τις σχέσεις των φύλων και τα ζητήματα σεξουαλικότητας.

Οι κρατικές υπηρεσίες, όπως τα καταφύγια και άλλοι ειδικά σχεδιασμένοι χώροι για τη στέγαση και τη φροντίδα των θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας, είναι ανεπαρκείς και δεν πληρούν τις ελάχιστες προϋποθέσεις ως προς τον αριθμό των θέσεων που προσφέρονται ανά μερίδα του πληθυσμού. Μόνο ένα καταφύγιο λειτουργεί στη Λευκωσία, την πρωτεύουσα της Κύπρου, και διαθέτει μόλις 12 θέσεις για γυναίκες και τα παιδιά τους.

Η διατμηματική συνεργασία πάνω στην ενδοοικογενειακή βία δεν είναι αποτελεσματική, παρά την υιοθέτηση του Εγχειριδίου Διατμηματικών Διαδικασιών που συντάχθηκε από την Συμβουλευτική Επιτροπή για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια. Το πρόβλημα επιδεινώνεται λόγω της μεγάλης έλλειψης σε έμπειρο, επαγγελματικό και εξειδικευμένο προσωπικό σε όλες τις κρατικές υπηρεσίες που εργάζονται πάνω στην ενδοοικογενειακή βία. Αυτό οφείλεται κυρίως στην έλλειψη συστηματικής εκπαίδευσης, καθώς και στα υψηλά ποσοστά κινητικότητας που εντοπίζονται στους σημαντικότερους επαγγελματίες που παρέχουν υπηρεσίες. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα στην περίπτωση των Υπηρεσιών Κοινωνικής Ευημερίας, που είναι κυρίως υπεύθυνες για όλες τις μορφές υποστήριξης και βοήθειας των θυμάτων. Οι αρμόδιοι συχνά δεν είναι διαθέσιμοι και δεν αντιμετωπίζουν τα περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας έγκαιρα και αποτελεσματικά.

Η Αστυνομία έχει σημαντικό ρόλο στην καταπολέμηση της ενδοοικογενειακής βίας και παραμένει το πρώτο σημείο επαφής για τα θύματα που αναζητούν υποστήριξη και βοήθεια, κυρίως επειδή άλλες κρατικές υπηρεσίες δεν είναι διαθέσιμες εκτός ωραρίου λειτουργίας. Ωστόσο, η Αστυνομία πλήττεται επίσης από έλλειψη επαρκούς εξειδικευμένου προσωπικού, γεγονός που επηρεάζει άμεσα την ικανότητα της αστυνομίας να παρεμβαίνει γρήγορα για να παραμείνει το θύμα ασφαλές, καθώς και την ικανότητά της να κινεί ποινικές έρευνες.

Οι Υπηρεσίες Υγείας δεν έχουν τον ρόλο που θα έπρεπε στην συγκέντρωση δεδομένων, τον έγκαιρο εντοπισμό ή την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας. Οι περισσότεροι επαγγελματίες στον τομέα της υγείας δεν διαθέτουν ούτε τον χρόνο ούτε την εξειδίκευση ώστε να αναγνωρίζουν τα θύματα βίας ή να παρεμβαίνουν αποτελεσματικά.

Παρά την αναγνώριση του γεγονότος ότι η φτώχεια και η οικονομική εξάρτηση αποτελούν παράγοντες κινδύνου για τη βία, προγράμματα κοινωνικής ένταξης/επανάταξης όπως αυτά δεν αποτελούν μέρος της υποστήριξης και βοήθειας που παρέχεται στα θύματα ενδοοικογενειακής βίας από αρμόδιες κρατικές υπηρεσίες ή/και μη κυβερνητικές οργανώσεις. Τα θύματα που δικαιούνται δημόσια βοήθεια συχνά αντιμετωπίζουν καθυστερήσεις στην αξιολόγηση των αιτήσεών τους και πολλές φορές η δημόσια βοήθεια δεν επαρκεί για να καλύψει τις βασικές τους ανάγκες και τις ανάγκες των παιδιών τους. Η έλλειψη προγραμμάτων κοινωνικής ένταξης αυξάνει τον κίνδυνο φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού για τις γυναίκες που πέφτουν θύματα ενδοοικογενειακής βίας και, επομένως, οι παράγοντες που τις καθιστούν εξαρχηές ευπαθείς δεν αντιμετωπίζονται επαρκώς.

Τέλος, υπάρχει έλλειψη πραγματικής διάστασης του φύλου στην παροχή υπηρεσιών στην Κύπρο, καθώς οι παρέχοντες υπηρεσίες συχνά τηρούν στερεότυπη στάση απέναντι στην ενδοοικογενειακή βία και ιδιαίτερα απέναντι στα θύματα. Η πραγματική δυναμική της ενδοοικογενειακής βίας σπάνια γίνεται κατανοητή και οι μύθοι σχετικά με την ενδοοικογενειακή βία είναι ευρέως διαδεδομένοι, γεγονός που δημιουργεί μια νοοτροπία «απόδοσης ευθυνών στο θύμα» που χαρακτηρίζει το μεγαλύτερο μέρος της κοινωνίας της Κύπρου.

ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ:

- Πρέπει να διεξαχθεί συστηματική έρευνα πάνω στην έκταση αυτών των εγκλημάτων, ώστε να γίνουν καλύτερα κατανοητές οι πραγματικές διαστάσεις του προβλήματος και να παρέχεται καλύτερη πληροφόρηση στην πολιτική και στις εκστρατείες υποστήριξης και πρόληψης.
- Η ενδοοικογενειακή βία πρέπει να αναγνωριστεί ως μορφή βίας κατά των γυναικών και να ερμηνευθεί μέσα στο πλαίσιο της ανισότητας των φύλων και των παραδοσιακών σχέσεων εξουσίας μεταξύ ανδρών και γυναικών. Αυτό πρέπει να αντικατοπτριστεί στο νομοθετικό πλαίσιο και σε όλες τις ενέργειες για την πρόληψη και την καταπολέμηση της ενδοοικογενειακής βίας.
- Οι έμφυλες διαστάσεις αυτών των παραγόντων που καθιστούν τις γυναίκες ευάλωτες στη βία πρέπει να ενσωματωθούν στις πολιτικές κατά της βίας, συμπεριλαμβανομένης, μεταξύ άλλων, της περιθωριοποίησης στην αγορά εργασίας, της έλλειψης προσβάσιμων και οικονομικά προσιτών υπηρεσιών φύλαξης παιδιών καλής ποιότητας και της μισθολογικής διαφοράς μεταξύ των φύλων.
- Πρέπει να οριστούν χρονοδιαγράμματα, προθεσμίες και συγκεκριμένοι προϋπολογισμοί για την εφαρμογή του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια.
- Λεπτομερής έλεγχος και αξιολόγηση των μέτρων και των στρατηγικών του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια. Ο έλεγχος αυτού του είδους θα πρέπει να διεξάγεται από ανεξάρτητο οργανισμό που δεν αποτελεί μέρος του ΕΣΔ.
- Είναι απαραίτητο ένα συστηματικό σχέδιο δράσης για την πρόληψη της βίας κατά των γυναικών, που θα περιλαμβάνει εκστρατείες ευαισθητοποίησης μέσω των μέσων μαζικής ενημέρωσης και άλλων πηγών και θα ελέγχεται ως προς την εφαρμογή του, την κανονικότητά του, τους αποδέκτες του και την αξιολόγησή του.
- Η συνεργασία ανάμεσα στις κρατικές υπηρεσίες, καθώς και η συνεργασία ανάμεσα στις κρατικές υπηρεσίες και τις μη κυβερνητικές οργανώσεις πρέπει σαφώς να επανεξεταστεί και να συνταχθεί ένα νέο, αναθεωρημένο Εγχειρίδιο Διατμηματικών Διαδικασιών.
- Πρέπει να πραγματοποιούνται συστηματικές διαβουλεύσεις με τις μη κυβερνητικές οργανώσεις και τις γυναικείες οργανώσεις κατά τη χάραξη και την εφαρμογή πολιτικών και μέτρων για την καταπολέμηση της ενδοοικογενειακής βίας.
- Δημιουργία μιας μονάδας έκτακτης ανάγκης για τα περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας, που θα παρέχει ένα φάσμα ολοκληρωμένων, συντονισμένων και εξειδικευμένων υπηρεσιών υψηλής ποιότητας για γυναίκες, το οποίο θα περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, νομική βοήθεια, συμβουλευτικές υπηρεσίες, ψυχοκοινωνική υποστήριξη και υγειονομικές υπηρεσίες.
- Το κράτος πρέπει να εκπληρώσει την υποχρέωσή του να παρέχει ασφαλές καταφύγιο σε γυναίκες που πέφτουν θύματα βίας και στα παιδιά τους, σύμφωνα με τις συστάσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης.
- Πρέπει να λειτουργήσει άμεσα μια τηλεφωνική γραμμή ανοικτή όλο το εικοσιτετράωρο για τα θύματα ενδοοικογενειακής βίας με εξειδικευμένο προσωπικό για άμεση επείγουσα παρέμβαση.
- Οργάνωση συστηματικής και εξειδικευμένης εκπαίδευσης με μια προσέγγιση ευαισθησίας ως προς το θέμα των φύλων για όλους τους φορείς που εμπλέκονται στο ζήτημα της ενδοοικογενειακής βίας, στους οποίους περιλαμβάνεται η αστυνομία, οι επαγγελματίες υγείας, οι υπηρεσίες κοινωνικής ευημερίας, οι δικαστές και οι νομικοί.

- Οι γυναίκες που πέφτουν θύματα ενδοοικογενειακής βίας πρέπει να λαμβάνουν καθεστώς αυτόνομης και ανεξάρτητης παραμονής ανεξάρτητα από την μεταναστευτική τους κατάσταση.
- Προσβάσιμη και δωρεάν νομική βοήθεια θα πρέπει να παρέχεται σε όλες τις γυναίκες που πέφτουν θύματα ενδοοικογενειακής βίας πριν και κατά τη διάρκεια της νομικής διαδικασίας.
- Μεγαλύτερη κρατική υποστήριξη για τις μη κυβερνητικές οργανώσεις που παρέχουν υπηρεσίες στα θύματα βίας. Η χρηματοδότηση και η συμμετοχή των μη κυβερνητικών οργανώσεων στην πολιτική και τις υπηρεσίες πρέπει να είναι διαφανής και να ρυθμίζεται από τον νόμο.
- Οι γυναίκες που πέφτουν θύματα ενδοοικογενειακής βίας πρέπει να αναγνωρίζονται ως ομάδα που αντιμετωπίζει υψηλό κίνδυνο φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού. Θα πρέπει να έχουν πρόσβαση σε ειδικά προσαρμοσμένο πακέτο υπηρεσιών που θα προωθεί την πρόσβαση, μεταξύ άλλων, σε στέγαση καλής ποιότητας, υποστήριξη εισοδήματος, μόρφωση και επαγγελματική κατάρτιση, καθώς και υπηρεσίες φύλαξης παιδιών.



ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Aebi, M.F., Aromaa, K., Aubusson de Cavarlay, B., Barclay, G., Gruszczynska, B., Hofer, H., Hysi, V., Jehle, J.M., Killias, M., Smit, P., Tavares, C. (2006) European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics-2006 (2006), 2nd edition, Boom Juridische Uitgevers, Den Haag. [http://www.europeansourcebook.org/esb3_Full.pdf]

Anderson, L.K. (1997) 'Gender, Status, and Domestic Violence: An Integration of Feminist and Family Violence Approaches', Journal of Marriage and Family, Vol. 59, no. 3.

Antić Gaber, M. (2009) Violence in the EU Examined: Policies on Violence against Women, Children and Youth in 2004 EU accession countries, 1st edition. University of Ljubljana: Faculty of Arts. [<http://www.ff.unilj.si/fakulteta/Dejavnosti/ZIFF/DAPHNEeng/Publications/BOOK%20Violence%20in%20the%20EU%20Examined.pdf>]

Apostolidou, M., Apostolidou, Z., Biran, M., Kouta, C., Payiatsou, M., Mavrikiou, P. (2008) 'Attitudes of Health Professionals on Violence in the Family', United Nations Development Programme, Nicosia.

Council of the European Union (2004) Joint Report by the Commission and the Council on Social Inclusion (7101/04), March 2004, Brussels. [http://ec.europa.eu/employment_social/soc-prot/soc-incl/final_joint_inclusion_report_2003_en.pdf]

European Commission, Expert Group on Gender Equality and Social Inclusion, Health and Long-Term Care Issues (2010) Violence against Women and the Role of Gender Equality, Social Inclusion and Health Strategies, Synthesis Report, Brussels.

European Women's Lobby (2010) 'Towards a Europe Free from All Forms of Male Violence against Women', Position Paper, December 2010

Get the Facts: The Facts on Domestic, Dating and Sexual Violence. Family Violence Prevention Fund. [<http://endabuse.org>]

Hester, M. (2006) 'Making it through the Criminal Justice System: Attrition and Domestic Violence', Social Policy and Society, Vol. 5, no.1. p.p. 79-90.

HM Crown Prosecution Service Inspectorate, HM Inspectorate of Constabulary (2004) 'Violence at Home: A Joint Inspection of the Investigation and Prosecution of Cases Involving Domestic Violence'. [<http://www.hmcp.si.gov.uk/documents/services/reports/EAW/DomVio0104Rep.pdf>]

Kapsou, M. (2006) 'Country Report, Cyprus', in E. Chruściel, Youth's Voice: Report on Sexual and Reproductive Health and Rights in Central and Eastern Europe and Balkan countries. Astra Network, Warsaw, Poland.

Kelly, L., Lovett, J., Seith, C. (2009) Different Systems, similar outcomes? Tracking attrition in reported rape cases in eleven countries, European Briefing, London Metropolitan University, CWASU.

Kouta, C., Tolma, E.L. (2008) 'Sexuality, sexual and reproductive health: an exploration of the knowledge, attitudes and beliefs of the Greek-Cypriot adolescents', Promotion and Education, Vol. 15, no. 4.

Maynard, M. and Winn, J. (1997) 'Women, Violence and Male Power' in V. Robinson, and D. Richardson (eds.), Introducing Women's Studies: Feminist theory and practice. Macmillan Press; 2nd revised edition.

Maynard, M. (1989) 'Privilege and Patriarchy: Feminist thought in the nineteenth century', in S. Mendus and J. Rendall (eds.), Sexuality and Subordination. London: Routledge.

Ministry of Justice and Public Order (2008) Cyprus National Report on the Implementation of the Beijing Declaration and Platform for Action and the outcome of the Twenty-third Special Session of the General Assembly, Nicosia, Cyprus.

Rosewater, A. (2003) 'Promoting Prevention Targeting Teens: An emerging Agenda to Reduce Domestic Violence', Family Violence Prevention Fund.

Stop Violence against Women: A project by the Advocates for Human Rights. [www.stopvaw.org]

United Nations Division for the Advancement of Women (2008) Good practices in legislation on violence against women, Report of the Expert Group Meeting, 26-28 May 2008. [http://www.un.org/womenwatch/daw/egm/vaw_legislation_2008/Report%20EGMGPLVAW%20%28final%2011.11.08%29.pdf]

WAVE Office and Austrian Women's Shelter Network (2000) 'Prevention of Domestic Violence against women', European Survey, Good Practice Models WAVE Training Programme, Vienna.

Women against Violence Europe (2009) 'Policy Paper on the Interdependency of Poverty and Women experiencing Domestic Violence, and Migrant women'. WAVE Network. Vienna.

Women against Violence in Europe (2009) Country Report 2009: Reality Check on European Services for Women and Children Victims of Violence. WAVE-Office / Austrian Women's Shelter Network. Vienna.

Who Makes The News (2010) Global Media Monitoring Project 2010, World Association for Christian Communication (WACC). Canada.

World Health Organization (2005) Multi-country Study on Women's Health and Domestic Violence against Women: Initial Results on Prevalence, Health Outcomes and Women's Responses. Geneva.

Αποστολίδου, Μ., Αποστολίδου, Ζ., Παγιάτσου, Μ., Μαυρική, Π. (2007) Αξιολόγηση των Υπηρεσιών Υγείας που Παρέχονται σε Θύματα Βίας στην Οικογένεια, Συμβουλευτική Επιτροπή για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια. Λευκωσία.

Βέης Κ. (2010) 'Άρειανοί Vs. Αφροδιτιανές : Ο Κυπριακός Εμφύλιος Πόλεμος των Διαζευγμένων', 'Φιλελεύθερος', 3 Ιανουαρίου 2010, σελ. 48.

Βέης, Κ. (2010) 'Η Ποινική Εξέλιξη Περιστατικών Βίας στην Οικογένεια: Προεκτάσεις και Ζητήματα που Εγείρονται', Επιθεώρηση Κυπριακού Και Ευρωπαϊκού Δικαίου, Δικαιονομία-Νομικές εκδόσεις, Τεύχος 11, σελ. 102-126.

Βέης, Κ. (2007) 'Βία + Οικογένεια = Έγκλημα', Ποιοτική ανάλυση της βίας στην οικογένεια στην Κύπρο, Επιθεώρηση Κυπριακού Και Ευρωπαϊκού Δικαίου, Δικαιονομία-Νομικές εκδόσεις, Τεύχος 3, σελ. 437-467.

Βέης, Κ. (2006) 'Όλα της Βίας στην Οικογένεια δύσκολα... κι αυτή ακόμα η ώρα!', Αστυνομικά Χρονικά, σελ. 23-31.

Γραφείο Επιτρόπου Διοικήσεως, Αρχή κατά του Ρατσισμού και των Διακρίσεων (2007) Έκθεση αναφορικά με τις Μονογονεϊκές Οικογένειες. Λευκωσία. [http://www.ombudsman.gov.cy/Ombudsman/ombudsman.nsf/presentationsArchive_Archive_gr?OpenForm]

Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Ισότητα Ανδρών και Γυναικών 2007-2013, Υπουργείο Δικαιοσύνης και Δημόσιας Τάξης. Λευκωσία.

Ετήσια Έκθεση Αρχή Ισότητας (2007-2008), Γραφείο Επιτρόπου Διοικήσεως, Κύπρος. [[http://www.ombudsman.gov.cy/Ombudsman/ombudsman.nsf/All/5A41A462822B8AAC88257686006B1A42/\\$file/Έκθεση%20Αρχής%20Ισότητας%20για%20τα%20έτη%202007%20και%202008-αγγλικά-.pdf?OpenElement](http://www.ombudsman.gov.cy/Ombudsman/ombudsman.nsf/All/5A41A462822B8AAC88257686006B1A42/$file/Έκθεση%20Αρχής%20Ισότητας%20για%20τα%20έτη%202007%20και%202008-αγγλικά-.pdf?OpenElement)]

Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου (2010) 'Perspective: Peer Education Roots for School Pupils to Enhance Consciousness of Tackling and Impeding Women Violence in Europe', Πρόγραμμα Δάφνη III. [<http://www.medinstgenderstudies.org/news/perspective-peer-education-roots-for-school-pupils-to-enhance-consciousness-of-tackling-and-impeding-women-violence-in-europe/>]

Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου (2010) Φτώχεια και Κοινωνικός Αποκλεισμός των Γυναικών Θυμάτων Βίας στην Οικογένεια, Δεκέμβριος 2010, Λευκωσία. [<http://www.medinstgenderstudies.org/news/new-project-to-examine-the-links-between-domestic-violence-and-poverty-and-social-exclusion/>]

Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου (2008) Date Rape Cases among Young Women and the Development of Good Practices for Support and Prevention, Εθνική Έκθεση Κύπρου, Λευκωσία.

Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου (2008) Date Rape Cases among Young Women: Strategies for Support and Prevention, University of Nicosia Press, Λευκωσία. [<http://www.medinstgenderstudies.org/publications/resource-book-date-rape-cases-among-young-women-and-the-development-of-good-practices-for-support-and-prevention/>]

Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου (2005) The Gender and Media Handbook: Promoting Equality, Diversity and Empowerment, Λευκωσία. [http://medinstgenderstudies.leo.titaninternet.co.uk/wp-content/uploads/handbook_final.pdf]

Περί Βίας στην Οικογένεια (Πρόληψη και Προστασία Θυμάτων) Νόμοι του 2000 και του 2004. [http://www.familyviolence.gov.cy/cgibin/hweb?-V=legislationgr&_FSECTION=10040&-dlegislationgr.html&-Sr&_VSECTION=0000&_VCATEGORY=0000]

Περί Ίσης Μεταχείρισης Ανδρών και Γυναικών στην Απασχόληση και στην Επαγγελματική Εκπαίδευση Νόμος του 2002 [N. 205(I)/2002]. [http://www.no-discrimination.ombudsman.gov.cy/sites/default/files/n.205i_2002.pdf]

Συμβουλευτική Επιτροπή για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια (2009) 'Αξιολόγηση των Υπηρεσιών που παρέχονται στα Σχολεία για την Πρόληψη και Αντιμετώπιση των Περιστατικών Βίας στην Οικογένεια', Λευκωσία. [http://www.familyviolence.gov.cy/upload/research/erevna_2009_aksiologisi.pdf]

Συμβουλευτική Επιτροπή για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια (2004) "Έκθεση Αξιολόγησης της Εφαρμογής των Διατμηματικών Διαδικασιών για το Χειρισμό Περιστατικών Βίας στην

Οικογένεια', Λευκωσία. [http://www.familyviolence.gov.cy/upload/downloads/aksiologisi_diatmimatikon_diadikasion_200501.pdf]

Συμβουλευτική Επιτροπή για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια (2004) 'Η Έκταση και οι Μορφές της Βίας ενάντια στα παιδιά στην Κυπριακή Οικογένεια', Λευκωσία. [http://www.familyviolence.gov.cy/upload/research/erevna_2004.pdf]

Συμβουλευτική Επιτροπή για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια (2002) 'Εγχειρίδιο Διατμηματικών Διαδικασιών για το Χειρισμό Περιστατικών Βίας στην Οικογένεια', Λευκωσία. [http://www.familyviolence.gov.cy/upload/downloads/egxeiridio_diatmimatikon_diadikasion_200206.pdf]

Συμβουλευτική Επιτροπή για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια, Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια 2010-2015, Λευκωσία. [http://www.familyviolence.gov.cy/upload/downloads/actionplan_2010-2015.pdf]

WEBSITES

Women against Violence in Europe www.wave-network.org

Βουλή των Αντιπροσώπων, Κύπρος <http://www.parliament.cy/parliamentgr/>

Γραφείο Γενικού Εισαγγελέα της Κυπριακής Δημοκρατίας
http://www.law.gov.cy/law/lawoffice.nsf/dmlindex_gr/dmlindex_gr?OpenDocument

Ευρωπαϊκό Λόμπι Γυναικών www.womenlobby.org

ΚΙΣΑ- Κίνηση για Ισότητα, Στήριξη και Αντιρατσισμό www.kisa.org.cy

Κυπριακός Σύνδεσμος Οικογενειακού Προγραμματισμού www.cyfamplan.org

Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου (MIGS) www.medinstgenderstudies.org

Συμβουλευτική Επιτροπή για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια
www.familyviolence.gov.cy

Συμβουλευτική Επιτροπή Για την Πρόληψη και Αντιμετώπιση της Βίας στην Οικογένεια
www.familyviolence.gov.cy

Σύνδεσμος για την Πρόληψη και Αντιμετώπιση της Βίας στην Οικογένεια www.domviolence.org.cy

Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου (MIGS) www.medinstgenderstudies.org

Συμβουλευτική Επιτροπή για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια
www.familyviolence.gov.cy

